

Izveštaj o radu u 2021. godini

U 2021. godine, u organizaciji Drugog mora i u suradnji s lokalnim, nacionalnim i međunarodnim umjetnicima, organizacijama i drugim partnerima, održani su sljedeći programi i javni događaji:

- pet izložbi u okviru programa *Galerija DM*
- devet događaja u sklopu programa *Refleks*
- izložbeni, konferencijski i filmski program u okviru interdisciplinarnog festivala *Moje, tvoje, naše* na temu Pokreta nesvrstanih
- program festivala izvedbenih umjetnosti *Zoom*; festival se odvio u okviru suradničkog europskog projekta Create to Connect -> Create to Impact (CtC ->Ctl).
- programi i aktivnosti u okviru programskog pravca *Dopolavoro* projekta Rijeka 2020 – Europska prijestolnica kulture

Od rujna 2018. godine, Drugo more sudjeluje kao partnerska organizacija u europskom projektu Create to Connect -> Create to Impact (CtC -> Ctl) koji je sufinanciran od programa Creative Europe; program djeluje u području izvedbenih umjetnosti u svrhu stvaranja snažnih i dugotrajnih veza među umjetnicima, kulturnim radnicima, istraživačima i publikom.

Od ove godine Drugo more je uključeno u trogodišnji projekt *Nova javna kultura i prostori društvenosti* koji Savez udruga Klubitura provodi u suradnji s 11 partnera iz Republike Hrvatske. Projekt *Nova javna kultura i prostori društvenosti* bavi se unapređenjem lokalne infrastrukture za kulturne i društvene aktivnosti te promovira decentralizaciju, veću inkluzivnost, povećanje dostupnosti i razvoj sudioničkog upravljanja. Projekt povezuje organizacije civilnog društva uključene u procese osnivanja društveno-kulturnih centara, akademsku zajednicu i lokalne kulturne institucije kroz provedbu znanstvenih istraživanja i izradu smjernica za unapređenje kulturnih politika. Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda, operativni program Učinkoviti ljudski potencijali. U sklopu projekta Drugo more vodi i provodi istraživanje o novim kulturnim praksama i modelima umrežavanja organizacija civilnog društva iz područja kulture, te funkcioniranju i utjecaju mreža, osobito mreže Klubitura na hrvatsku nezavisnu scenu.

U okviru međunarodnog projekta Art & Humanities Entrepreneurship Hubs (AHEH), koji sufinancira Europska Unija kroz program Erasmus+ i koji povezuje znanja iz ovih struka s potrebama u području kulturnih industrija, nastavljena je suradnja na izradi pilot programa edukacije za društvene i humanističke studije, te je u našoj organizaciji održan jedan online okrugli stol.

Programe smo redovito najavljivali putem naše [internetske stranice](#), newslettera i društvenih mreža ([Facebook](#), [Twitter](#), [Instagram](#)), te putem medija. Snimljene video i audio materijale pohranjivali smo na našem [Vimeo](#) i [Mixcloud](#) profilu, koji nam služe kao online arhiva. Fotografije s događanja redovito objavljujemo na našoj Facebook stranici i pohranjujemo na [Flickr](#) profil, odakle galeriju fotografija povezujemo s pripadajućim objavama na našoj internetskoj stranici.

Izveštaj o приходima i rashodima u 2021. godini moguće je pronaći na stranicama Ministarstva financija Republike Hrvatske, u Registru neprofitnih organizacija, na [ovoj poveznici](#). U nastavku slijedi pregled provedenih programa i projekata.

1. GALERIJA DM

U sklopu programa Galerija DM, u 2021. godinu u galerijskom prostoru Filodrammatice (Korzo 28/1, Rijeka) priredili smo pet izložbi domaćih i inozemnih umjetnika i kolektiva.

Program je započeo u travnju otvorenjem izložbe „**Print Screen**“ riječko-labinske umjetnice **Marine Rajšić**, koja se kreće u smjeru konceptualne i novomedijske umjetnosti. Multimedijalnom instalacijom umjetnica je uz pomoć video projekcija kreirala simulaciju virtualnog prostora, odnosno radne površine računala i mobilnih telefona, kako bi ukazala na karakteristike suvremenog umreženog društva, naviklog na virtualne sadržaje s raznih ekrana. Iako široko dostupan i svakodnevno prisutan, sadržaj instalacije predstavljan je na način da emocionalno, intelektualno i fizički utječe na posjetitelja izložbe, ali i na samu autoricu rada koja je i sama pripadnica današnje generacije.

S obzirom na to da je već dan nakon otvorenja na snagu stupio dvotjedni *lockdown*, trajanje izložbe smo nakon završetka izvanrednih mjera produžili do 30. travnja. Umjetnica je u pripremi izložbe surađivala s Ivanom Marušićem Klifom (video mapping) i Marcellom Marsom (programiranje).

Od 12. svibnja do 4. lipnja, u galeriji je održana izložba „**Nestabilne infrastrukture i zečje rupe**“ španjolskog umjetnika **Marija Santamarije**, koji je za tu priliku doputovao u Rijeku. Multimedijaska instalacija tematizira prostornu i vremensku materijalnost inače nevidljive internetske infrastrukture, s naglaskom na metaforu „zečje rupe“ koje se u umjetničkim prikazima smatraju tajnim prolazima, dok u internetsko doba služe kao oznaka za teme koje korisnika satima vežu za ekran.

Središnji dio instalacije činio je okomito postavljeni televizijski ekran, prikazujući neobičnu snimku srne koja luta podatkovnim centrom. Budući da se radi o zgradi koja bi trebala biti izrazito nepristupačna, autor je to povezao sa spomenutom metaforom zečje rupe kroz koju je srna mogla proći. Pružajući se ispod postavljenog uzdignutog poda, cijevi posebno dizajniranog mrežnog usmjerivača tvorile su otvorenu internetsku mrežu prepoznatljivu po ikoni zečje rupe. Mreža „zečja rupa“ programirana je za slanje signala na različite zemljopisne lokacije prije dolaska na mjesto izložbe, tražeći maksimalno dopuštenu moguću rutu. Time se nakuplja određena količina kašnjenja, koje postaje vidljivo u drugom video uratku. Rad predočava materijalnost digitalnog vremena, koju se obično ne primjećuje jer nam se čini da podaci putuju u trenu, čime autor naglašava da smo s pojedinim nevidljivim infrastrukturama itekako u fizičkom, tjelesnom odnosu.

S programom smo nastavili 26. kolovoza otvorenjem izložbe „**Roll On Roll Off**“ francuske umjetnice **Marie Reinert**, koja je trajala do 17. rujna. Umjetnica je za tu priliku došla u Rijeku. Umjetnička praksa Marie Reinert sastoji se od performansa i instalacija koje uključuju video, zvuk, crteže i tekstove. Njezin rad istražuje i analizira procese normalizacije našeg ponašanja, osobito u svijetu rada. Izložba „Roll On Roll Off“ sastojala se od eksperimentalnog filma u trajanju od 24 minute, s izrazito naglašenom zvučnom kulisom, te popratne instalacije koja simulira opremu radnika na transportnom brodu.

Tijekom studijskog boravka na jednom od trgovačkih brodova kompanije Marfret, Reinert je sudjelovala na četiri putovanja od Marseillea do Alžira, bilježeći kamerom četrnaest članova posade i mehaničko disanje protoka robe koja prolazi između dvije obale Mediterana. U perspektivi zatvorenog svemira zajednice mornara, rad istražuje stalnu napetost koju ljudska tijela održavaju s robom koja se prevozi. Silu ograničenja broda na tijelo Reinert je spoznala u suživotu s mornarima, primijetivši kako većina najradije provodi vrijeme u svojim kabinama tijekom pauze, iako je riječ o iznimno tijesnim prostorima.

Od 29. listopada do 19. studenog organizirana je izložba „**#MEMEMANIFESTO**“ talijanskog istraživačkog i umjetničkog kolektiva **Clusterduck**. Proučavajući aspekte kulture internetskih mema, ovaj transmedijski projekt kroz različite medije istražuje okultna značenja i komunikacijske potencijale „memetičke simbologije“. Kolektiv Clusterduck od svog osnutka istražuje meme, posebno proučavajući procese i aktere koji stoje iza stvaranja internetskog sadržaja. Na riječkoj su se izložbi najviše fokusirali na segment „Detektivski zid“, inspiriran projektom „Bilderatlas Mnemosyne“ njemačkog povjesničara umjetnosti Abyja Warburga i tzv. „Ludim zidom“ prikazanom u memu „Pepe Silvia“.

Deset panela na zidu istražuju deset različitih tema i trenutaka memekulturne povijesti, obuhvaćajući razdoblje od 2006. godine do danas. Pored toga, posjetiteljima je na raspolaganju publikacija „Vodič kroz Detektivski zid“ te digitalna forma zida koju je moguće istraživati pomoću računala.

Dan prije otvorenja izložbe, članovi kolektiva Clusterduck su u online razgovoru s moderatorom Marcellom Marsom predstavili koncept spomenute instalacije i govorili o istraživačkom putu prilikom pripreme cjelokupnog projekta.

Konačno, od 25. studenog do 15. prosinca održana je izložba „**Element (i) vjetra**“ riječkog umjetnika i tonskog snimatelja **Ive Vičića**. Kao kombinacija zvučne kompozicije i 3D video zapisa vjetrova na planinskim obroncima u okolici Rijeke, multimedijaska ambijentalna instalacija temelji se na autorovim terenskim snimkama strukturnog zvuka, onog koji se, umjesto zrakom, širi kroz različita kruta tijela. Snimajući posljednjih deset godina razne metalne objekte pod opterećenjima, poput visokonaponskih dalekovoda, tankova za gorivo, vjetroelektrana i žičara, autor je pratio te strukture tijekom snažnih udara bure i drugih vjetrova, kao i pod utjecajem drugih prirodnih elemenata poput kiše, snijega i leda. Raspoređene u tridesetominutnu zvučnu kompoziciju, snimke su prikupljene na terenu tehnikama snimanja strukturnog zvuka uz pomoć kontaktnih mikrofona, stetoskopa i druge profesionalne tonske opreme. Budući da najčešće nastaje u ekstremnim vremenskim uvjetima, takav je zvuk zapravo nemoguće doživjeti bez pomoći spomenutih tehničkih pomagala.

Drugi dio instalacije čini trodimenzionalni video odabranih lokacija na kojima je vjetar najjači. Posredstvom VR (*Virtual Reality*) kacige, posjetitelji su u galerijskom prostoru mogli doživjeti vjetar u njegovom ekstremnom izdanju, barem u audio-vizualnom smislu. Autor pritom koristi 3D video tehniku u prvom redu kao nadogradnju zvučnog zapisa i kulisu za bolji opis „zvučne slike“, koja posjetitelju pomaže u vizualizaciji zvuka vjetra zabilježenog na jednom planinskom grebenu.

Simbiozu zvuka i trodimenzionalnog videa na izložbi nadopunjavao je i klasični, dvodimenzionalni fotografski i video materijal, koji je nastao za vrijeme snimanja na terenu i koji prikazuje kako je tekao dugogodišnji proces prikupljanja građe.

Medijska pokrivenost, posjećenost programa i povratne informacije

Slično kao i prošle godine, pandemija koronavirusa u znatnoj je mjeri utjecala na pripremu i održavanje samih izložbi, s jedne strane u vidu obustave rada prilikom *lockdowna*, ograničenja putovanja umjetnika i epidemioloških mjera koje je bilo potrebno implementirati, a s druge strane u smislu komplikacija u organizaciji već dogovorenih izložbenih i drugih programa u prostoru galerije. Naime, uz program Galerija DM, izložbe i ostale događaje u istom prostoru organizirali smo i u sklopu drugih programa i projekata (primjerice, program „Dopolavoro“ Rijeke 2020, program „Moje, tvoje, naše“, itd.), pri čemu navedeni prostor za vlastite programe koriste i druge organizacije i pojedinci, bilo da je riječ o članicama Saveza udruga Molekula (udruge Filmaktiv, Prostor plus, itd.), ili vanjskim korisnicima (udruge Diston, Akademija primijenjenih umjetnosti, itd.). Zbog poštivanja epidemioloških mjera, otvorenja izložbi održavala su se bez službenog protokola i uz ograničen broj posjetitelja u prostoru galerije.

Službene mjere i ograničenja u broju posjetitelja na javnim događanjima, kao i neprekidno trajanje epidemije koja nepobitno utječe na samu publiku, negativno se odrazila na količinu posjetitelja na otvorenjima izložbi u usporedbi s proteklih nekoliko pred-pandemijskih godina. Usprkos dobroj javnoj vidljivosti i medijskom praćenju programa, otvorenja tako posjećuje prosječno od 50 do 60 posjetitelja. S druge strane, tijekom tri tjedna trajanja, izložbe bi u redovnom radnom vremenu posjećivalo u prosjeku 150 posjetitelja, što je slično kao i proteklih godina. Tome su doprinijeli brojni drugi sadržaji koji su se održavali u drugim prostorima zgrade Filodrammatice, u našoj ili tuđoj organizaciji. Prilikom održavanja takvih programa trudili smo se prilagoditi radno vrijeme galerije, odnosno omogućiti posjetiteljima razgledavanje postava i u trenucima kada galerija inače ne bi trebala biti otvorena. Zbog već spomenutih mjera koje se odnose i na školski sustav, nismo bili u mogućnosti organizirati vodstva kroz izložbe s učenicima osnovnih i srednjih škola s kojima surađujemo već dugo godina.

Što se tiče uređenja i održavanja prostora, nakon prošlogodišnje nadogradnje i poboljšanja sustava rasvjete, ove smo godine, uz redovitu sanaciju i ponovno bojanje zidova, dotrajale zavjese zamijenili novima.

Suradnici s kojima smo radili u okviru programa programu bili su Oleg Šuran (grafičko oblikovanje), Miro Šarić i Vedran Hajduk (tehnički postav izložbi), Nera Melis, Leonida Cris Manojlovski i Magdalena Fišter (čuvanje izložbi), Tanja Kanazir i Hrvoje Franjić (fotografi), Muzej moderne i suvremene umjetnosti (posudba opreme), Nenad Civadelić i Ivica Laginja (prijevoz), Jelena Milić (posudba opreme, Dječja kuća), Luka Rodela (tehnički poslovi) i drugi.

Izložbe smo najavljivali na našoj internetskoj stranici www.drugo-more.hr, kreirajući za svaku izložbu zasebnu objavu na hrvatskom i engleskom jeziku, u koje smo s vremenom unosili audio-video priloge i galerije fotografija s Vimeo, Mixcloud i Flickr kanala, i na društvenim mrežama Facebook, Instagram i Twitter, putem kojih dijelimo poveznice na objave na našoj internetskoj stranici. Upravljamo i Facebook stranicom Galerija Filodrammatica, koja nam omogućuje veću vidljivost izložbenog programa. Na Facebooku objavljujemo zasebnu stranicu Facebook događanja za svaku izložbu. Kako bi obavijesti dosegle što veći broj ljudi, redovito smo dodatno plaćali promocije pojedinih objava na društvenim mrežama Facebook i Instagram, vodeći računa o ciljanoj publici.

Digitalne vizualne materijale i plakate izrađuje naš stalni suradnik, dizajner Oleg Šuran. Plakate u veličinama B2 i A3 postavljamo na nekoliko frekventnih punktova u centru grada, kao i u izlozima zgrade gradskog poglavarstva i Informativnog centra Grada Rijeke. Plakat se u digitalnom obliku također prikazuje na velikom ekranu u izlogu riječkog Turističkog informativnog centra. Obavijesti o izložbama redovito šaljemo našim pretplatnicima na newsletter putem e-maila. Na balkonu zgrade Filodrammatice postavljen je veliki banner s natpisom „Galerija Filodrammatica“, te za vrijeme radnog vremena na Korzo iznosimo samostojeće znakove s istim natpisom i plakatima izložbe koju je moguće posjetiti.

Najave izložbi šaljemo lokalnim, nacionalnim i regionalnim medijima. Izložbe su najavljivali i otvorenja pratili mediji i stranice kao što su Novi list, Teklić, Moja Rijeka, Studentski, Culturenet, 5Portal, Glas Istre, Večernji list, Urbano, Rijeka 2020, Visit Rijeka, Vizkultura, Pod Učkun, Torpedo Media, Radio Rijeka, T-Portal, RiPortal, Kanal Ri, La Voce Del Popolo, Lanterna Magazin, Morski.hr, Netokracija, Radio Korzo, Radio Roža, Radio Istra itd.

Multimedijalni portal Grada Rijeke Moja Rijeka redovito je pratio otvorenja izložbi i objavio video-priloge o izložbama „Print Screen“, „Nestabilne infrastrukture i zečje rupe“, „#MEMEMANIFESTO“ i „Element (i) vjetra“. Za potonju izložbu ostvarili smo medijsko partnerstvo s portalom Kulturpunkt.hr, koji je snimio i na svojoj internetskoj stranici objavio audio vodstvo kroz izložbu, sačinjeno od snimki razgovora s umjetnikom i segmenata zvučne kompozicije. Također, HRT-ova produkcija priprema dokumentarni serijal na temu vjetrova, u kojem će biti uključeni snimljeni fragmenti s otvorenja izložbe. Na stranici Rijeke 2020 objavljen je izvještaj s otvorenja izložbe „Print Screen“, koja je bila najavljivana i u sklopu zatvaranja programa Europske prijestolnice kulture. Fotografski izvještaj s otvorenja izložbe „Roll On Roll Off“ objavili su Pixsell i T-Portal.

U suradnji sa snimateljem Markom Mrvošem, umjetnica Marina Rajšić izradila je videodokumentaciju svoje instalacije „Print Screen“, koja je objavljena na našem Vimeo kanalu i internetskoj stranici. Umjetnik Ivo Vičić postavio je snimku svoje zvučne instalacije „Element (i) vjetra“, popraćenu fotografijama sa samih snimanja i s otvorenja izložbe, u formi videa na svoj YouTube kanal.

Fotografije otvorenja i postava izložbi dostupne su na našim Facebook i Flickr kanalima u formi albuma, te posredno i na našoj internetskoj stranici.

2. REFLEKS

U sklopu programa Refleks, u kojem od 2009. godine kroz predavanja, radionice i rasprave obrađujemo različite teme koje smatramo važnima za razumijevanje suvremenosti, u ovoj smo godini organizirali devet programa, od kojih su se neki sastojali od više različitih dijelova.

Kratak opis programa

Online okrugli stol: „Perspektive digitalnih tehnologija - skrb, solidarnost i obrazovanje“ 9. siječnja 2021.

Publika: 167 online gledatelja uživo

U suradnji s Filozofskim fakultetom u Rijeci i zajedničkim partnerima u okviru međunarodnog projekta AHEH – Arts and Humanities Entrepreneurship Hubs, 9. veljače organizirali smo međunarodni online okrugli stol „Perspektive digitalnih tehnologija: skrb, solidarnost i obrazovanje“, koji je bilo moguće uživo pratiti putem naše Facebook stranice. Raspravu na engleskom jeziku moderirao je Davor Mišković, a sudjelovali su Rosemary Grennan (UK), Sean Dockray (Australija) i Marcell Mars (Hrvatska). Nakon završetka rasprave uživo, snimku događaja postavili smo na našu Vimeo stranicu.

Okrugli stol razmatrao je ideju reafirmacije digitalnih tehnologija danas u tzv. kulturnom sektoru, u kontekstu omogućavanja dijeljenja znanja horizontalnim putem. Sugovornici su se bavili pitanjima potencijala praksi solidarnosti i skrbi u obrazovnoj domeni umjetnosti i humanističkih znanosti, pogotovo u vrijeme pandemije COVID-a-19. U razgovoru je bilo riječi o temama radikalne pedagogije u obrazovanju i digitalnim tehnologijama kao načinima transformiranja ekonomskih odnosa i društvene distribucije resursa.

Rosemary Grennan je direktorica *MayDay Rooms*a, londonskog arhiva i obrazovnog prostora u Londonu koji se bavi arhiviranjem i publiciranjem povijesnog materijala vezanog za društvene pokrete, eksperimentalnu kulturu i marginalizirane skupine. Na okruglom stolu predstavila je internetski arhiv *leftove.rs*, koji u digitalnom obliku okuplja tiskane tragove slobodarskih, radikalnih i radničkih političkih pokreta.

Sean Dockray je umjetnik, osnivač i direktor neprofitne organizacije *Telic Arts Exchange* u Los Angelesu, i pokretač platformi za razmjenu znanja *The Public School* i *Aaaaarg*. Kao istraživač u *Post-Media Labu* na njemačkom Sveučilištu *Leuphana*, proučavao je fizičku infrastrukturu ekonomije dijeljenja, a piše i objavljuje o temama poput internetskog obrazovanja, militarizacije sveučilišta, skeniranja knjiga, kontrole prometa i radija. U razgovoru je govorio o projektu *Machine Listening* koji se bavi proučavanjem i eksperimentiranjem u području kolektivnog učenja.

Marcell Mars je jedan je od osnivača nevladine organizacije *Multimedijalni institut – mi2*, net.kulturnog kluba *Mama* te izdavačkog projekta i produkcijskog kolektiva *EGOBOO.bits*. Inicijator je *Razmjene vještina* i serije (ne)konferencija *Ništa se neće dogoditi* (2006.) koje su okupile hakersku zajednicu i entuzijaste tehničke kulture u regiji. Istraživanje *Ruling Class Studies (Studiji radničke klase)* započeo je na Akademiji *Jan van Eyck*, nastavio na *Akademie Schloss Solitude*, a od proljeća 2015. doktorski je student na Sveučilištu *Leuphana DCRL (Digital Cultures Research Lab)*. Od 2018. godine istraživač je u *Centru za Postdigitalne kulture Sveučilišta Coventry*. Na okruglom stolu predstaviti će platformu za online izdavaštvo *Sandpoints*.

Video projekcije i razgovor: „U društvu telefona i tableta“ 12. veljače 2021.

Publika: 23 posjetitelja

U velikoj dvorani Filodrammatice, 12. veljače organizirali smo program „U društvu telefona i tableta“, nastao u suradnji s galerijom 1646 iz Den Haaga i njihovom suradnicom Elenom Apostolovski. Na događaju smo prikazali dva video rada diplomanata s Haške akademije – *Novel*, španjolske umjetnice Carmen Roca Igual i *Silicon Sights* slovačkog umjetnika Adama Centka.

Novel je introspektivno putovanje i dramatično promišljanje o vanjskim i unutarnjim maskama koje odabiremo odijenući u karanteni, popraćeno telefonima i tabletima. Likovi propituju vlastitu sliku o sebi na glas dok razgovaraju, pritom čak i tračajući sa selfijima i intimnim objektima. Video *Silicon Sights* Adama Centka nudi šetnju kroz digitalne i prirodne krajolike dok nastoji interpretirati kako se oni međusobno isprepliću, prikazujući kako digitalni prostori ne mogu opstati bez prirodnih resursa.

Nakon projekcija uslijedio je razgovor o radovima s riječkom multimedijalnom umjetnicom Nadijom Mustapić, koja se u radu bavi istraživanjem višedimenzionalnih odnosa prostora i njene reprezentacije, a pristup bazira na audio-vizualnom dokumentarizmu. Predstavljeni video radovi promatraju sadašnjost u kontekstu digitalne prisutnosti i fizičke dezorijentiranosti, osvrćući se na tehnologiju, usamljenost i virtualnost.

Na događaju je prisustvovao najveći mogući broj publike prema tada važećim epidemiološkim mjerama zaštite od zaraze koronavirusom.

Ciklus radionica „Gledanje naglavačke“ i završna izložba „Ne damo vam sve“ ožujak-svibanj 2021.

Publika: 8 polaznika radionica i 130 posjetitelja završne izložbe

Krajem veljače objavili smo poziv učenicima trećih i četvrtih razreda srednjih škola i studentima prvih godina fakulteta, za sudjelovanje na radionici suvremenih umjetničkih praksi pod nazivom „Gledanje Naglavačke“. Pod vodstvom i mentorstvom riječkog umjetničkog kolektiva Spačke, koji čine Elena Apostolovski i Petra Čargonja, polaznici su tijekom deset susreta od ožujka do svibnja osmišljavali i realizirali vlastite autorske radove na temu i u mediju po vlastitom izboru.

Po završetku radioničkih susreta, osam polaznika i polaznika (Lara Grdinić, Nina Draščić, Marija Blašković, Aida Mašinić, Sarah Klešin, Claudia Bošković, Stella Sumić i Karlo Klanac) svoja je ostvarenja prikazalo na zajedničkoj završnoj izložbi pod nazivom „Ne damo vam sve“, koja se u prostoru Galerije SKC održala od 14. do 19. svibnja i za čije su postavljanje bili zaduženi sami polaznici. Izložba je privukla zanimanje javnosti i medija i bila je iznimno dobro posjećena.

Naglasak radionica koje su prethodile izložbi bio je na stvaranju kao prostoru slobode i pobune te odmaku od norme i formalizma. Uz razvijanje vlastitih ideja, polaznici su se upoznali s relevantnim temama i pojmovima koji kritički promišljaju vizualnu kulturu, s naglaskom na marginalne i rijetko zastupljene perspektive u umjetnosti i kulturi. Radovi na izložbi propitivali su kako izgleda život današnjih srednjoškolaca i mladih, te na koje načine njihovu svakodnevicu oblikuju dominante ideologije.

Spačke su nezavisna inicijativa Elene Apostolovski i Petre Čargonje koja se bavi pretresanjem konvencionalnih načina gledanja kroz umjetničku praksu. Kroz radionice, izložbe, diskusije, intervencije i različite umjetničke akcije, Spačke se bave marginalnim perspektivama u umjetnosti i kulturi.

Online predavanje Mirka Ilića „Dizajn s lijeva nadesno“ i popratne izložbe 16. ožujka 2021.

Publika: 5300 online gledatelja predavanja

Dana 16. ožujka u popodnevnim satima, hrvatski dizajner s njujorškom adresom Mirko Ilić održao je online predavanje „Dizajn s lijeva nadesno“, koje je bilo moguće uživo pratiti putem naše Facebook stranice.

Namijenjeno u prvom redu srednjoškolskoj i studentskoj populaciji, multimedijalno predavanje bavilo temom korištenja grafičkog dizajna za promicanje društvene ravnopravnosti i pravde, ali i načinima prepoznavanja i dekodiranja novih simbola koje koriste razne desničarske, neonacističke i rasističke skupine. Pored opće publike, koja je uz moderaciju Davora Miškovića mogla postavljati pitanja, predavanje je u okviru nastave pogledalo nekoliko razreda riječkih srednjih škola (Prva hrvatska riječka gimnazija, Gimnazija Andrije Ljudevita Adamića, Prirodoslovno-grafička škola i Građevinska škola), ostvarivši preko 5000 pogleda na Facebooku. Nakon završetka događaja, snimku predavanja postavili smo na naše Vimeo i YouTube stranice.

Predavanje je bilo popraćeno izložbom „Tolerancija“, čiji je prvi dio bio postavljen od 16. do 23. ožujka na panelima na Korzu, dok je drugi od 24. do 30. ožujka bio postavljen u izlozima zgrade Grada Rijeke. Na izložbi su predstavljeni plakati na temu tolerancije pedesetak dizajnera iz cijelog svijeta, koji u formi putujuće izložbe čine dio Ilićevog Projekta Tolerancija. Od domaćih dizajnera, na izložbi su bili predstavljeni plakati Dejana Kršića, Borisa Bućana, Roberta Čanaka, Borisa Ljubičića i Svena Sorića. Izložbu su kratkim govorima pred publikom i medijima otvorili Davor Mišković, Aljoša Pužar i Vojko Obersnel.

Kao nastavak ovog programa, učenici Prve riječke hrvatske gimnazije i korisnici programa *Moje mjesto pod suncem* na radioničkim susretima izrađivali su svoje plakate na temu solidarnosti i tolerancije, koji su od 1. do 8. lipnja također bili izloženi u izlozima zgrade gradskog poglavarstva.

Budući da se radi o izložbi koja je postavljena u javnom prostoru Korza kao najprometnije pješačke zone u Rijeci, ne možemo procijeniti ukupan broj publike, odnosno posjetitelja sve tri izložbe.

Smatran najpoznatijim i najutjecajnijim grafičkim dizajnerom s prostora Balkana, Mirko Ilić je završio Školu primijenjene umjetnosti i dizajna u Zagrebu, gdje od sredine 70-ih do sredine 80-ih objavljuje stripove i ilustracije te dizajnira za širok raspon klijenata – od omladinskog tiska, diskografskih tvrtki i kazališta do utjecajnih političkih magazina i novina. U SAD odlazi 1986. godine, gdje radi kao ilustrator za vodeće časopise i novine. Godine 1991. postaje umjetnički direktor časopisa Time International, a godinu kasnije i umjetnički direktor editorijala u New York Timesu. Godine 1995. osnovao je Mirko Ilić Corp., studio grafičkog dizajna i 3-D računalne grafike koji, prepoznatljiv po snažnim vizualnim konceptima, radi dizajn za naručitelje u rasponu od neprofitnih organizacija do luksuznih ugostiteljskih tvrtki. Suautor je više od deset knjiga, a za svoj rad je dobio brojne nagrade, uključujući one Society of Illustrators, Društva ilustratora, Društva dizajnera u izdavaštvu, Društva novinskog dizajna, Kluba umjetničkih direktora i ID Magazina. 1994. i 1995. godine radio je kao potpredsjednik AIGA ogranka u New Yorku. Radovi su mu zastupljeni u zbirkama institucija kao što su Smithsonian Museum, SFMOMA u San Franciscu, a MoMA u New Yorku u svojoj kolekciji ima 38 njegovih dizajnerskih djela. Držao je naprednu nastavu dizajna na Cooper Unionu s Miltonom Glaserom, a predaje ilustraciju studentima magistarskih School of Visual Arts u New Yorku. Cjelokupan rad Mirka Ilića objavljen je u monografiji Dejana Kršića «Mirko Ilić» (AGM, Zagreb, 2007) i «Mirko Ilić: Eye to Hand» (MikserBooks, Beograd 2011).

Online razgovor: „Clusterduck predstavlja #TheDetectiveWall“

28. listopada 2021.

Publika: 30 gledatelja uživo

Povodom izložbe „#MEMEMANIFESTO“ i dan prije samog otvorenja u Galeriji Filodrammatica u okviru našeg programa Galerija DM, 28. listopada je održan razgovor s autorima izložbe, članovima kolektiva Clusterduck: u razgovoru su sudjelovali Franziska Von Guten, Silvia Dal Dosso, Aria Mag, Noel Nicolaus i Tomasso Cappelletti. Kolektiv od svog osnutka istražuje fenomen internetskih mema kroz različite medije, posebno proučavajući procese i aktere koji stoje iza stvaranja internetskog sadržaja.

Prema izvornoj definiciji koju je biolog Richard Dawkins prvi put predložio 1976. godine, memi su ideje koje putuju, reproduciraju se i razvijaju brže od drugih. U okruženju masovnih medija, memi mogu biti bilo što, od popularnih slika do kratkih scena iz filmova i televizijskih serija, crteža ili glazbe iz reklama. Od kasnih devedesetih, memi su pronašli idealno plodno tlo u internetskom okruženju – viralni videi, neobične slike i interne dosjetke brzo se šire unutar medija koji dopušta trenutnu manipulaciju i dijeljenje.

#MEMEMANIFESTO je transmedijski projekt kolektiva Clusterduck koji istražuje okulturna značenja i komunikacijske potencijale memetičke simbologije, proučavajući različite aspekte kulture internetskih mema kroz različite medije. Clusterduck se fokusira na instalaciju „Detektivski zid“. Uzimajući inspiraciju iz poznatog projekta *Bilderatlas Mnemosyne* njemačkog povjesničara umjetnosti Abyja Warburga i povezujući ga s tzv. *Ludim zidom* prikazanom u memu *Pepe Silvia*, deset ploča od kojih se sastoji *Detektivski zid* istražuje deset različitih tema i trenutaka memekulturne povijesti, obuhvaćajući razdoblje od 2006. godine do danas. Autori su u razgovoru govorili o instalaciji „Detektivski zid“ i o istraživačkom putu prilikom pripreme cjelokupnog projekta.

Razgovor na engleskom jeziku moderirao je Marcell Mars, publika ga je mogla pratiti uživo putem Facebooka, a snimka razgovora dostupna je i na našoj Vimeo stranici.

Online razgovor: Deborah Cowen: „Smrtonosni život logistike“ 12. studenog 2021.

Publika: 35 gledatelja uživo

Razgovor „Smrtonosni život logistike“ s Deborah Cowen, istraživačicom i docenticom na Odjelu za geografiju i planiranje Sveučilišta u Torontu, održan je u online formatu 12. studenog. Iako je izvorno bio najavljen za srpanj, razgovor je zbog tehničkih poteškoća uzrokovanih nevremenom u Torontu u posljednji trenutak bio odgođen i premješten na novi datum.

Razgovor o knjizi *Smrtonosni život logistike: Kartografija nasilja u globalnoj trgovini*, koja je 2020. godine u hrvatskom prijevodu objavljena u okviru biblioteke *Rad i misao* – izdana u suradnji Drugog mora i Jesenski&Turk, u okviru programskog pravca Dopolavoro projekta Rijeka 2020 – moderirao je Tomislav Medak, a moglo ga se uživo pratiti i postavljati pitanja putem Facebooka.

Duboko posvećena temama društvene pravde i transformacije, Cowen se u radovima najviše bavi politikom infrastrukture, pišući o suburbanizaciji siromaštva, pitanjima rase i prostora, urbanoj sekuritizaciji i utjecaju ratova u civilne prostore. U istraživanjima proučava načine na koje različiti sukobi oko infrastruktura definiraju političke krajolike, promatrajući odnose između područja energetike, transporta i sigurnosti, te pokreta i zajednica koji se suprotstavljaju infrastrukturi nepravde i rade na uspostavljanju mogućih alternativa.

Autorica u knjizi naglašava kako je logistika puno više od – kako je se općenito shvaća – opskrbe robom. Kao staro vojno umijeće koje je imalo ključnu ulogu u stvaranju globalnog ekonomskog poretka, logistika ne oblikuje samo našu potrošnju, već i naša radna mjesta, urbana okruženja, političke odnose i mnoge druge aspekte života. U razgovoru je bilo riječi o nekoliko tema koje autorica obrađuje u knjizi, a koje su izuzetno važne u trenutnoj globalnoj i lokalnoj ekonomskoj i političkoj situaciji, poput sigurnosti opskrbenog lanca i primjene nadzornih tehnologija u logističkim koridorima, smanjenja prava radnika, organizacije urbanog prostora prema potrebama logistike i raznih oblika prilagodbe nacionalnih i međunarodnih zakona u korist cirkulacije robe i kapitala.

Osim na Facebooku, snimka ovog razgovora dostupna je i na našem Vimeo kanalu.

Predstavljanje trećeg broja GSG Časopisa za suvremena umjetnička i društvena zbivanja 17. studenog 2021.

Publika: 30 posjetitelja, 30 online gledatelja uživo

Javna promocija trećeg broja GSG Časopisa za suvremena umjetnička i društvena zbivanja, pod naslovom „Drugost (na) periferiji(e)“, u izdanju inicijative Građanke svom gradu, održala se 17. studenog u velikoj dvorani Filodrammatice. Događaj je održan na engleskom jeziku, uživo se prenosio putem Facebooka, a moderirale su ga glavne urednice predstavljenog broja – Iva Kovač i Sanja Horvatinčić.

Nakon kratkog uvoda, događaj je nastavljen projekcijom video rada umjetničkog kolektiva *Doplgenger* pod nazivom „Kroz noć bez zvezda, tamnu i gustu kao mastilo“, koji je u časopisu predstavljen u formi „filma drugim sredstvima“. Potom su u raspravi s kraćim izlaganjima putem online platforme sudjelovale inozemne autorice i autori tekstova i umjetničkih priloga u časopisu: Catherine Baker, Inês Beleza Barreiros, umjetnički kolektiv Doplgenger, Rui Gomes Coelho, Minna Henriksson, Behzad Khosravi Noori i Pedro Schacht Pereira.

Posjetitelji su na predstavljanju mogli besplatno preuzeti svoj primjerak časopisa.

Umjetnička organizacija Građanke svom gradu djeluje u Rijeci od 2016. godine i kroz svoj program okuplja protagonistice i protagoniste iz umjetničkih, kulturnih i edukativnih krugova. Ime je preuzeto sa zidne ploče koja nosi natpis *Građani svom gradu / Rijeka 1983*. Ova ploča, kao jedna od mnogih sličnih ploča, nalazi se i na početku i na kraju Križanićeve ulice koja je naše sjedište. Ploča govori o dobrovoljnom angažmanu građanki i građana, i današnjih susjeda, koje su doprinijele zajedničkom dobru koje mi danas nastanjujemo.

Snimka događaja dostupna je na našem Vimeo kanalu, te internetskoj i Facebook stranici.

Razgovor o knjizi „BADco.: Vježbanje nemogućeg“ autorice Une Bauer 19. studenog 2021.

Publika: 30 posjetitelja

U velikoj dvorani Filodrammatice, 19. studenog održano je predstavljanje knjige „BADco.: Vježbanje nemogućeg“ autorice Une Bauer i razgovor o dugogodišnjem radu zagrebačke izvedbene skupine BADco.

BADco. je kolaborativna izvedbena skupina čiju su jezgru činili Ivana Ivković, Ana Kreitmeyer, Tomislav Medak, Goran Sergej Pristaš, Nikolina Pristaš i Zrinka Užbinec. Od svog osnutka u 2000. pa sve do završetka djelovanja 2020. godine, BADco. se sistematično bavio istraživanjem protokola izvođenja, predstavljanja i gledanja, strukturirajući svoje projekte unutar različitih formalnih i percepcijskih odnosa i sklopova. Rekonfiguracija etabliranih odnosa izvedbe i publike, propitkivanje perspektivnih datosti i arhitektonike izvedbe, problematizacija komunikacijskih struktura – sve to čini BADco. međunarodno relevantnim umjetničkim fenomenom i jedinstvenim izvedbenim doživljajem.

Osim same autorice, u razgovoru su sudjelovali Nikolina Pristaš, Ana Kreitmeyer i Goran Sergej Pristaš iz kolektiva BADco., a moderirala je Petra Corva iz Drugog mora.

Autorica knjige, dr. sc. Una Bauer, docentica je na Odsjeku dramaturgije na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu. Prva joj je knjiga, *Priđite bliže: o kazalištu i drugim radostima* objavljena u Biblioteci Gordogan 2015. godine (urednik Branko Matan). Doktorirala je 2011. na ideji neutralnosti u

radovima Jérômea Bela, Thomasa Lehmena, Raimunda Hoghea i BADco., na Odsjeku za dramu i kazalište sveučilišta Queen Mary, University of London.

Predstavljanje publikacije „Klasika, punk, cajke: kulturni kapital i vrijednosti mladih u gradovima na jadranskoj obali“

26. studenog 2021.

Publika: 30 posjetitelja

Posljednji ovogodišnji događaj u okviru ovog programa bilo je predstavljanje publikacije „Klasika, punk, cajke: kulturni kapital i vrijednosti mladih u gradovima na jadranskoj obali“ autora Željke Tonković, Krešimira Krola i Svena Marcelića s Odjela za sociologiju Sveučilišta u Zadru, održao 26. studenog u velikoj dvorani Filodrammatice. S autorima knjige razgovarala je Bojana Čulum Ilić, izvanredna profesorica na Odsjeku za pedagogiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci i voditeljica programa cjeloživotnog obrazovanja *Mladi u suvremenom društvu*.

Knjiga je rezultat opsežnog sociološkog istraživanja provedenog na uzorku od 2650 učenika i učenica trećih i četvrtih razreda srednjih škola u šest najvećih obalnih gradova: Pula, Rijeka, Zadar, Šibenik, Split i Dubrovnik. Istraživanje je u Rijeci obuhvatilo 556 učenika i učenica (21 % uzorka). U knjizi se analiziraju i interpretiraju kulturne potrebe i prakse, kao i različiti pokazatelji vrijednosti srednjoškolske populacije. Pritom se posebno razmatraju obrasci kulturne potrošnje, glazbenog ukusa i preferencija televizijskih sadržaja kao specifični indikatori kulturnog kapitala.

Istraživanje je za cilj imalo mapirati kulturne prakse i ukuse mladih uspoređujući gradove i regije (Istra, Kvarner i Dalmacija) s obzirom na vrijednosne orijentacije. Na predstavljanju knjige autori su se osvrnuli na najvažnije podatke o kulturnim praksama srednjoškolaca u Rijeci, kroz usporedbu s drugim gradovima te u odnosu na raspoložive podatke o lokalnim kulturnim resursima i kapacitetima. Namjera ove prezentacije bila je potaknuti javnu raspravu o kulturnim i razvojnim potencijalima grada, te o kulturnom profilu mladih. Osim tema obrađenih u knjizi, autori istraživanja osvrnuli su se i na posljedice pandemije COVID-19 po kulturni sektor i promjene u obrascima kulturne potrošnje kod mladih.

Audio snimku predavanja objavili smo na našem Mixcloud kanalu.

Medijska pokrivenost i povratne informacije

Sve događaje u okviru programa *Refleks* najavljivali smo na našoj internetskoj stranici, društvenim mrežama Facebook, Twitter i Instagram, te putem e-mail newslettera. Za događanja smo izrađivali plakate i prepoznatljive digitalne vizuale.

Fotografije i video snimke pojedinih događanja dostupne su na našim Flickr i Vimeo kanalima, te na Facebook stranici, dok za zvučne snimke koristimo Mixcloud. Galerije fotografija te video i audio snimke ugrađujemo sa spomenutih platformi u objave na našoj internetskoj stranici.

Medijske najave slali smo na e-mail adrese lokalnih i nacionalnih medija. Između ostalih, programe su najavljivali i o njima izvještavali mediji i stranice: Novi list, Rijeka 2020, Culturenet, Visit Rijeka, Torpedo Media, Studentski, Teklić, Akademija primijenjenih umjetnosti, RiPortal, Dizajn.hr, Svijet kulture, Dop magazin, Glas Istre, Jutarnji list, Vizkultura, Poster Territory, Fiuman, School of Visual Arts New York, La Voce del Popolo, itd. Pored navedenog, obavijesti o događajima mogle su se čuti na radio postajama kao što su Radio Rijeka, Radio Korzo, Radio Istra, Radio Roža i sl., te naći na stranicama Turističke zajednice grada Rijeke, Rijeke 2020, rubrici Informator Novog lista, i dr.

Portal Moja Rijeka objavio je video priloge o događajima „U društvu telefona i tableta“, „Ne damo vam sve“ „Tolerancija“, „Predstavljanje knjige 'BADco.'“ i „Predstavljanje publikacije 'Klasika, punk, cajke'“. O predavanju i izložbi Mirka Ilića video priloge su objavili i HRT (Vijesti iz kulture) te Kanal Ri, Radio Rijeka je objavila audio prilog, dok je Novi list nekoliko puta pisao o ovom događaju i tim povodom objavio intervju s Mirkom Ilićem. Kanal Ri objavio je i video prilog s otvorenja izložbe „Ne damo vam sve“, završni događaj programa „Gledanje naglavačke“. Novi list je također u tiskanom i online izdanju objavio osvrt na predstavljanje časopisa GSG i knjiga „BADco.: Vježbanje nemogućeg“ i „Klasika, punk, cajke“. Predstavljanje publikacije „Klasika, punk, cajke“ bilo je dio programa emisije Rožajk na Radio Roži, u kojoj je uz osvrt urednice emitiran i dio snimljenog razgovora iz Filodrammatice.

Uz događaje u Filodrammatici i drugim prostorima u Rijeci, poput Galerije SKC i riječkog Korza, ove smo godine nastavili s praksom održavanja online razgovora i diskusija, koja se i dalje koristi u cijelom svijetu zbog pandemije koronavirusa i ograničenja po pitanju putovanja i prisustvovanja događajima u fizičkom prostoru. Iako takvi digitalno posredovani događaji imaju svoje prednosti, primjerice u istovremenom povezivanju sudionika i publike u različitim dijelovima svijeta, iskustvo pokazuje da naša lokalna publika nije u jednakoj mjeri spremna pratiti takva događanja kao i ona na kojima može fizički prisustvovati. Hibridna događanja, u kojima se događaj u fizičkom prostoru proširuje u digitalnu sferu putem interneta i video veze s drugim sudionicima – kao što je primjerice bilo predstavljanje trećeg broja GSG časopisa – izvrstan je kompromis koji uz određene nedostatke uspješno spaja lokalno s globalnim, ali zahtjeva dodatnu tehničku infrastrukturu i profesionalna znanja, a time i često nedostatna dodatna novčana sredstva. Iako smo zahvaljujući razvoju tehnologije i navici publike da prati online događanja uspješno organizirali neko takvih predavanja i razgovora sa sugovornicima na nekoliko različitih kontinenata, smatramo da takvi internetski događaji ne mogu biti primjerena zamjena za one u fizičkom prostoru.

Za razliku od prošle, ove smo godine u okviru *Refleksa* uspjeli organizirati i program praktičnih radionica namijenjen populaciji srednjoškolaca i studenata nižih godina studija. Ponukani uspjehom te dobrim odazivom sudionika i publike, namjeravamo nastaviti s takvim programima i tijekom sljedeće godine.

Iako nam je godina bila obilježena velikim brojem kulturno-umjetničkih programa i događanja u okviru programske linije *Dopolavoro* projekta *Rijeka 2020* – koju smo, usprkos brojnim promjenama uslijed pandemije koronavirusa, u nešto izmijenjenom i skraćenom obliku ipak uspješno uspjeli realizirati – možemo ocijeniti da nam je ovo bila jedna od uspješnijih sezona programa *Refleks* u posljednjih nekoliko godina, pogotovo u pogledu broja i uključenosti publike. Tome možemo zahvaliti činjenici da smo dobar dio programa organizirali u prva tri mjeseca, odnosno prije početka pandemije, i tijekom ljeta 2020. godine, nakon prvog vala i uslijed popuštanja mjera. Ipak, program nam je prema planu trebao biti puno bogatiji i sadržajniiji, uz više gostovanja međunarodnih umjetnika i predavača; također, dio programa održali smo preko interneta umjesto u fizičkom prostoru, a ove godine je izostao i radioničarski dio.

Sve događaje u okviru programa *Refleks* najavljivali smo na našoj internetskoj stranici, društvenim mrežama Facebook, Twitter i Instagram i putem e-mail newslettera, a medijske najave slali smo na e-mail adrese lokalnih i nacionalnih medija.

Programe su najavljivali i o njima izvještavali, između ostalog, Novi list, H-Alter, Dizajn.hr, Moja Rijeka, Rijeka 2020, Visit Rijeka, Teklić, Ekovjesnik, i dr. Događaji su najavljivani i putem radio postaja, gdje možemo izdvojiti emisiju *Žiroskop* na Radio Korzu u kojoj smo redovito najavljivali programe. Pored navedenog, obavijesti o događajima mogle su se naći na stranicama Turističke zajednice grada Rijeke, Goethe-Instituta Kroatien, Rijeka 2020, rubrici Informator Novog lista, i dr.

3. MOJE, TVOJE, NAŠE

Šesnaesto izdanje interdisciplinarnog festivala „Moje, tvoje, naše“ bavilo se temom Pokreta nesvrstanih, koji 2021. godine obilježava šezdeset godina postojanja. Program je održan u zgradi Filodrammatice (Korzo 28/1, Rijeka), uz izložbeni, konferencijski i filmski program.

Grupna izložba „Južna sazviježđa: poetike nesvrstanih. Napisati revolucionarnu pjesmu nije dovoljno“ kustosice Bojane Piškur otvorena je u Galeriji Filodrammatica 24. rujna, okupljajući radove međunarodnih umjetnika i istraživača. Izložbu je nakon otvorenja bilo moguće razgledati do 15. listopada u radnom vremenu od ponedjeljka do subote od 16 do 20 sati.

Konferencija „Prema konjunktornoj političkoj ekonomiji nesvrstanosti i kulturnoj politici“ održala se u velikoj dvorani Filodrammatice od 27. do 29. rujna, uz moderirane rasprave i izlaganja pozvanih predavača i izlagača odabranih putem javnog poziva.

Filmski program održan je 27. rujna također u velikoj dvorani Filodrammatice, a prikazana su tri filma po izboru selektorice Ljiljane Kolečnik.

Pokret nesvrstanih nastao je 1961. godine na konferenciji u Beogradu, kao transnacionalni politički projekt, koalicija malih i srednjih država, uglavnom bivših kolonija i zemalja u razvoju s globalnog Juga ili Trećeg svijeta. Pokret je predstavljao prvi veliki poremećaj na mapi Hladnog rata, potragu za alternativnim političkim savezima i za „alternativnom mondijalizacijom“.

S obzirom na ekonomske i političke elemente kolonizacije koji su i dalje prisutni u svijetu, a protiv kojih se Pokret nesvrstanih uspješno borio u prošlosti, ova je tema i danas više nego aktualna. Pritom je ovogodišnje izdanje manifestacije Moje, tvoje, naše bio jedini događaj kojim se u Hrvatskoj obilježila šezdeseta obljetnica njegovog osnivanja.

Izložbeni program

Program manifestacije započeo je otvorenjem izložbe „Južna sazviježđa: Poetike nesvrstanih (Napisati revolucionarnu pjesmu nije dovoljno)“, u petak 25. rujna u Galeriji Filodrammatica. Kustosica izložbe bila je Bojana Piškur, a radove su izlagali umjetnice i umjetnici Dan Acostioaei, Nika Autor, Đorđe Balmazović, Ferenc Gróf, Ibro Hasanović, Dubravka Sekulić, Hyun-Suk Seo i Mila Turajlić. Uz umjetničke radove, na izložbi je bila predstavljena kartografija međunarodne kulturne suradnje SFR Jugoslavije i zemalja u razvoju, autorice Teje Merhar, i odabrani arhivski materijali Pokreta nesvrstanih.

Dan nakon otvorenja, u subotu 26. rujna, javnost je mogla prisustvovati na dva stručna vodstva, u kojima su zainteresirane posjetitelje kroz izložbu proveli kustosica i u Rijeku pristigli autori radova. Izložba je bila otvorena do 15. listopada.

Riječka izložba bila je adaptirana verzija izložbe „Južna sazviježđa: Poetike nesvrstanih“ koja je prvotno prikazana 2019. godine u Modernoj galeriji u Ljubljani, a čije je drugo izdanje, pod naslovom „Solidarity Spores“ predstavljeno 2020. godine u Asia Culture Centru u južnokorejskom gradu Gwangju. Budući da se održavala na šezdesetu godišnjicu prve konferencije Pokreta nesvrstanih u Beogradu, riječka izložba bila je konceptualizirana na drugačiji način nego njezina prethodna izdanja.

Kao svojevrsni uvod u kulturnu politiku Pokreta nesvrstanih, izložba se fokusirala na pojedine povijesne događaje, pri čemu su se predstavljeni projekti i istraživanja bavili temama kulturne razmjene i kulturnih programa između Jugoslavije i nesvrstanih zemalja u Aziji, Africi i Latinskoj Americi. Izložba je također sadržavala suvremene radove koji ispituju važnost korištenja ideja Pokreta nesvrstanih u današnjem vremenu, iz pozicije da „napisati revolucionarnu pjesmu nije dovoljno“. Razlozi tome su mnogi: razočaranja u trenutni globalni svjetski poredak, osobito brza neoliberalna globalizacija koja je stvorila velike probleme – nejednakost, porast novih oblika gospodarske i političke ovisnosti, jačanje fašizama i desničarskih politika, itd.

Kustosica izložbe, Bojana Piškur, radi kao kustosica u Modernoj galeriji u Ljubljani. Njezin profesionalni interes usmjeren je na politička pitanja koja se odnose ili se očituju na području umjetnosti, s posebnim naglaskom na post-jugoslavensku regiju. S kolegama iz regije nedavno je bila kustosica izložbe „Realize! Resist! React! Performance and Politics in the 1990s in the Post-Yugoslav Context“.

U nastavku donosimo kratak opis radova predstavljenih na izložbi.

Korištenjem višeslojne naracije koja nadilazi osobna sjećanja i geopolitičku analizu, fotografska i video instalacija *Mări sub pustiuri (Mora pod pustinjama)* rumunjskog vizualnog umjetnika Dana Acostioaeija nudi artikulaciju afektivnog znanja u odnosu na socijalističko naslijeđe. Osobne i političke veze isprepliću se u gustoj kulturnoj i ideološkoj pozadini koja kombinira višestruke temporalnosti. Polazna točka rada sastoji se od dokumenata, slika i materijalnih tragova koje je autorov otac ostavio dok je radio kao inženjer građevine u Siriji od 1975. do 1978. i u Iraku od 1981. do 1983. godine.

Videoinstalacija *Newsreel 63 – Vlak sjenki* vizualne umjetnice Nike Autor slijedi prakse vezane za formu filmskog žurnala, s naglaskom na jednu određenu sliku – djelić videa snimljenog na nekada poznatoj željezničkoj pruzi Beograd – Ljubljana, kojom izbjeglice danas ne putuju u spavaćim kolima, već između kotača vlaka. Rad zalazi u vizualno istraživanje željeznica i traga za njihovom povijesnom, društvenom i političkom pričom. Njegovi esejistički i asocijativni elementi povezuju taj povijesni narativ s našom težnjom za srećom, idejom putovanja u trenutnoj društvenoj konstelaciji, gdje je naša čežnja za srećom toliko često vezana za ideju da negdje otputujemo – ili da si, zapravo, osiguramo sredstva za puko preživljavanje.

Serijom crteža u boji pod nazivom *Non-aligned cross-cultural pollination*, umjetnik i grafički dizajner Đorđe Balmazović donosi pogled na pojedine događaje, inicijative i ustanove koji su osnovani sa svrhom oblikovanja kulturne politike, poboljšanja međusobne komunikacije i poticanja kulturne razmjene između zemalja članica Pokreta nesvrstanih (primjerice, Ljubljanski bijenale grafičke umjetnosti, Pool nesvrstanih novinskih agencija, GANEFO ili Igre novih snaga u nastajanju, Galerija umjetnosti nesvrstanih zemalja Josip Broz Tito u Titogradu, itd.).

Instalacija *Teorem o naivnom skupu (zastava, boja, kontinenata)* mađarskog umjetnika Ferenc Grófa temelji se na seriji zastava koje prikazuju kolorimetrijsku vremensku crtu druge polovice dvadesetog stoljeća. Tri glavna geopolitička bloka ovog razdoblja, nesvrstane zemlje, NATO i Varšavski pakt, predstavljeni su prosječnom bojom nacionalnih zastava svojih zemalja. Serija zastava slijedi ključne datume njihovog osnivanja i prati događaje tijekom stoljeća kroz raspad socijalističkog bloka, do uspona NATO-a i institucionalizacije Pokreta nesvrstanih. U pozadini ove višebojne vremenske linije pretačajućih nacionalnih simbola, na zidu je prikazan reaktualizirani plakat „3 kontinenta, 1 revolucija“ iz 1968. godine“, s izmiješanim i isprekidanim bojama od kojih se sastoji instalacija zastave.

Videoinstalacija *Bauk (Spectre)* bosansko-francuskog umjetnika Ibre Hasanovića je meditacija o propadanju i smrti, o načinima na koje pamćenje proganja sadašnjost i na nju utječe. Film je 2012. godine snimljen na Galebu, brodu jugoslavenske mornarice koji je Josip Broz Tito koristio za zabave, međunarodne posjete i diplomaciju, u trenucima dok je njegova sudbina još uvijek bila nepoznata.

Umjetnica i arhitektica Dubravka Sekulić za potrebe ove izložbe izradila je publikaciju u formi fanzina, naziva *The Non-aligned (Round) Table and its Discontents*, koji tematizira okrugli stol kao najdominantniju prostornu figuru na fotografijama konferencija Pokreta nesvrstanih. Oblikujući prostorni razmještaj sastanka, stol prema autoričinom viđenju predstavlja i sama načela pokreta, odnosno horizontalnost, solidarnost i proaktivnost, gdje nisu važne vođe, nego odnosi između zemalja. Rad prati transformaciju okruglog stola u prvih 30 godina postojanja pokreta, naglašavajući kako sama forma prostora u kojima se iznose ideje ponekad otkriva više od samih riječi.

U sklopu video projekta *Doba budućnosti* o ulozi modernističke arhitekture u formiranju modernih nacija u Aziji, južnokorejski umjetnik Hyun-Suk Seo je istraživao slučaj kambodžanskog arhitekta Vanna Molyvanna, koji je bio zadužen za izgradnju infrastrukture u Phnom Penhu pod vladavinom princa Sihanouka, neposredno nakon proglašenja neovisnosti Kambodže od Francuske 1953. godine. „Olimpijski stadion“, jedno od Molyvannovih najznačajnijih djela, ugostio je po dovršetku 1964. godine drugo izdanje Igara novih snaga u nastajanju (GANEFO), koje je uslijedilo nakon uspješne inauguracije

u Jakarti godinu dana ranije. Igre su bile dio međunarodnih nastojanja za izgradnju saveza koji će biti neovisan o američkim utjecajima, pri čemu je stadion trebao utjeloviti odlučnost Kambodže da čini aktivni dio kolektivne energije.

Referirajući se na burmanskog premijera U Nua, koji je u svom govoru na otvaranju Beogradske konferencije Pokreta nesvrstanih u rujnu 1961. izjavio da su „oči cijelog svijeta danas uprte u Beograd“, video instalacija nagrađivane filmske redateljice Mile Turajlić istražuje tu konferenciju kao medijski događaj i antikolonijalnu platformu. Kao prvi od fragmenata naslovljen *The eyes of the whole world are on Belgrade today*, rad je dio umjetničkog istraživačkog projekta u nastajanju *Non-Aligned Newsreels*.

Kartografski prikaz naslovljen *Kartografija međunarodne kulturne suradnje SFR Jugoslavije i zemalja u razvoju* autorice Teje Merhar, kustosice u Arhivskom odjelu Moderne galerije u Ljubljani, nastoji približiti činjenicu da je Jugoslavija svoju međunarodnu bilateralnu kulturnu suradnju regulirala uz pomoć konvencija o kulturi i programa kulturne suradnje koje je sastavila Komisija za kulturne odnose sa stranim zemljama u Beogradu. Karta prikazuje suradnje 1960-ih i 1970-ih godina, a uvelike se temelji na konvencijama o kulturi i programima kulturne suradnje koje je Jugoslavija ratificirala s nesvrstanim zemljama.

Osim spomenutih radova, na izložbi su prikazani materijali iz fotografskog arhiva Moderne galerije i privatnog arhiva Pokreta nesvrstanih Bojane Piškur, uključujući politički angažirane plakate Organizacije solidarnosti s narodima Afrike, Azije i Latinske Amerike (OSPAAAL), fotografije s nekoliko izdanja međunarodne izložbe i bijenala grafike u Ljubljani i knjižice iz serije *Nesvrstanost i nesvrstani*.

Konferencijski i filmski program

Konferencijski dio manifestacije i popratni filmski program organiziran je u suradnji sa zagrebačkim Institutom za povijest umjetnosti, i održan je u velikoj dvorani Filodrammatice od 27. do 29. rujna.

Održana na engleskom jeziku, međunarodna konferencija pod nazivom *Prema konjunktornoj političkoj ekonomiji i kulturnoj politici nesvrstanosti* bila je hibridnog formata: dio govornika svoja izlaganja održao je u fizičkom prostoru, a dio je sudjelovao putem video veze. Zainteresirana publika je, osim u dvorani Filodrammatice, konferenciju mogla uživo pratiti putem platforme Zoom i YouTube kanala Drugog mora. Zbog velikog broja sudionika i cjelodnevnog trajanja konferencije u zatvorenom prostoru, prisustvovanje na programu bilo je moguće samo uz predočenje COVID potvrde. Usprkos tome, trodnevni program konferencije bio je iznimno dobro posjećen, ali i praćen u raznim krajevima svijeta putem *online* prijenosa.

S naglaskom na veze Pokreta nesvrstanih i politika dekolonizacije i kulturne razmjene, na konferenciji sudjelovali pozvani predavači i izlagači koji su izabrani putem javnog poziva. Uz dva plenarna predavanja, razgovor s povjesničarem Tvrtkom Jakovinom i završnu raspravu, održano je petnaest izlaganja koja su bila podijeljena u pet tematskih panela.

Konferencijom se nastojalo objediniti istraživanja ekonomskih, društvenih, kulturnih i političkih imaginarija Pokreta nesvrstanih zemalja kroz prostorno-vremenski ili konjunktorni okvir. Pokret nesvrstanih pritom se sagledavao kao nestabilan i dinamičan skup praksi povezanih, na niz složenih i neistraženih načina, sa širim mrežama kulturne razmjene i političke solidarnosti na relaciji Jug-Jug, koje pridonose zajedničkom političkom projektu dekolonizacije.

Organizacijski odbor konferencije činili su Paul Stubbs, Ljiljana Kolečnik i Ana Čurić iz Instituta za povijest umjetnosti, te Davor Mišković i Petra Corva iz Drugog mora, dok su znanstveni odbor činili Aida A. Hozić, Rada Iveković, Paul Stubbs, Ljiljana Kolečnik i Vladimir Unkovski-Korica.

Na konferenciji su izlaganja održali i u razgovorima sudjelovali pozvani predavači Vijay Prashad (Tricontinental: Institut za društvena istraživanja), Sara Salem (London School of Economy) i Tvrtko Jakovina (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu), te izlagači Vedran Obućina (Sveučilište u Regensburgu), George Loftus (Slobodno sveučilište, Berlin), Danijela Majstorović (Sveučilište u Banja Luci), Brigitta Isabella (nezavisna istraživačica, Kunci Study Forum & Collective), Ana Knežević (Muzej

afričke umjetnosti, Beograd), Mila Turajlić (nezavisna redateljica, Pariz/Beograd), Sašo Slaček Brlek (Sveučilište u Ljubljani), Zoltán Ginelli (nezavisni istraživač), Ana Sladojević (nezavisna kustosica), Grega Ulen (Sveučilište Princeton, SAD), Bojana Videkanić (Sveučilište Waterloo, Kanada), Nataša Kovačević (Sveučilište Eastern Michigan, SAD), Łukasz Stanek (Sveučilište u Manchesteru), Ana Dević (KU Leuven), Ljubica Spaskovska (Sveučilište u Exeteru), te Petja Grafenauer i Daša Tepina (Akademija za likovnu umjetnost i dizajn, Ljubljana). Tematske panele i razgovore s izlagačima moderirali su Sanja Horvatinčić, Ljiljana Kolešnik, Paul Stubbs i Tamara Bjažić Klarin (Institut za povijest umjetnosti), te Davor Mišković (Drugo more).

Konferenciju je otvorio Vijay Prashad, novinar, pisac, teoretičar i ravnatelj *Tricontinental: Instituta za društvena istraživanja*, predavanjem pod nazivom *Dileme čovječanstva*, u kojem je na temelju trenutne globalne političke, ekonomske i ekološke situacije nastojao odgovoriti na pitanje ima li budućnosti za čovječanstvo i prirodu.

Idućeg dana, izvanredna profesorica sociologije na Londonskoj školi ekonomije Sara Salem održala je plenarno predavanje *Antikolonijalno arhiviranje i urgentnost prošlosti* u kojem je antikolonijalno sjećanje i antikolonijalno arhiviranje analizirala kao točke ulaska u šira pitanja vremena, temporalnosti i politike sadašnjosti. Imajući na umu egipatski projekt dekolonizacije iz sredine 20. stoljeća, fokusirala se na različite načine izražavanja kolonijalne prošlosti u sadašnjosti i na ono što nam njezina suvremena ekspresija može reći o budućnosti.

Zadnjeg dana konferencije, povjesničar Tvrtko Jakovina razgovarao je s Paulom Stubbsom o Budimiru Lončaru, posljednjem jugoslavenskom ministru vanjskih poslova. Kao specijalni savjetnik Saveznog sekretara Koče Popovića, Lončar je sudjelovao u pripremama Prve konferencije nesvrstanih zemalja u Beogradu 1961., te u radu Druge konferencije, u Kairu, 1964. godine. Iako je sam Lončar bio najavljen kao sudionik i gost konferencije, iz zdravstvenih razloga nije mogao doći.

Pored spomenutih plenarnih predavanja, konferencija je u tri dana trajanja bila podijeljena u pet tematskih panela: *Nesvrstani internacionalizam*, *Prostor-vrijeme nesvrstavanja*, *Antikolonijalne antinomije i njihove posljedice*, *Antikolonijalna estetika*, *socijalistička estetika i diskursi*, te *Dekolonizacija kulture*. U svakom od panela svoja su izlaganja održali odabrani izlagači, nakon čega je uslijedila rasprava. Konferencija je završila završnom raspravom svih sudionika.

Filmski program održan je u velikoj dvorani Filodrammatice nakon izlagačkog dijela prvog dana konferencije, u večernjim satima 27. rujna. Prikazani su filmovi *Measures of Distance* (1988.) autorice Mone Hatoum, o reprezentaciji geografije prilikom egzila uslijed rata i o reprezentaciji psihološke distance u iskustvu odnosa žene prema vlastitoj ženskosti, *Još jedan odlazak* (2019.) autorice Renate Poljak, koji prati priču jugoslavenskog admiralskog broda *Vis* koji je 2016. godine potopljen kod Brijuna kako bi postao turistička atrakcija za ronioce, i *Sunstone* (2018.) autora Filipe César i Louisa Hendersona, koji kroz temu optičkih uređaja suprotstavljaju atlantsku trgovinu robljem koja je uslijedila nakon prvih europskih dolazaka u „Novi svijet“ političkom potencijalu Op-arta na postrevolucionarnoj Kubi. Kustosica filmskog programa bila je Ljiljana Kolešnik.

Zaključak

Zahvaljujući međunarodnom karakteru programa i aktualnosti teme obilježavanja šezdesete obljetnice osnutka Pokreta nesvrstanih, šesnaesto izdanje manifestacije *Moje, tvoje, naše* privuklo je pozornost medija te domaće i međunarodne publike. Otvorenju i organiziranim vodstvima kroz izložbu prisustvovalo je stotinjak posjetitelja, što možemo ocijeniti zadovoljavajućim s obzirom na pandemijske uvjete i mjere zaštite od širenja zaraze koje se primjenjuju u organizaciji kulturnih i umjetničkih događanja. Izložbu je do njenog završetka posjećivalo između 10 i 20 posjetitelja dnevno, što je osim u redovnom radnom vremenu galerije bilo moguće učiniti i u drugim terminima uz prethodnu najavu. Konferencijski i filmski program također je bio dobro posjećen, bez obzira na to što je prisustvo na

programima bilo uvjetovano posjedovanjem važeće EU Covid potvrde. Uz pedesetak fizičkih posjetitelja svakog dana, konferenciju je svakodnevno uživo pratilo tridesetak gledatelja putem platformi Zoom i YouTube.

Za potrebe promocije i najave programa izradili smo plakat veličine B1, za čije smo postavljanje na javnim mjestima po gradu i okolici angažirali odgovarajuću tvrtku. Dio plakata smo također sami postavili na različitim punktovima po gradu (izlozi gradske vijećnice i Informativnog centra Grada Rijeke, kavane, poslovni prostori, fakulteti, itd.) te ispred i unutar zgrade Filodrammatice. Za izložbeni te konferencijski i filmski program izradili smo dvije zasebne programske knjižice s detaljnim informacijama i opisima, na hrvatskom i engleskom jeziku, koje smo također distribuirali kao sredstvo promocije.

Program smo najavili na našoj internetskoj stranici u dvoje odvojene objave, posebno za izložbu i posebno za konferenciju. Na platformi Facebook smo na sličan način izradili dvije odvojene stranice događanja, na kojima smo dijelili fotografije i internetske članke koji se tiču teme i sudionika programa, a u svrhu najave i komunikacije programa aktivno smo koristili i platforme Instagram i Twitter. Radi povećanja doseg, Facebook objavu o održavanju programa dodatno smo promovirali. Program smo više puta najavili putem newslettera koji šaljemo na e-mail adrese naših pretplatnika. Medijske najave slali smo u nekoliko navrata na adrese različitih medija i organizacija, dio kojih je, osim objava na internetskim stranicama i tiskanim izdanjima, informacije podijelio i putem svojih društvenih mreža.

Dan prije otvorenja izložbe, u riječkoj Gradskoj vijećnici održali smo konferenciju za novinare, na kojoj je izložbu predstavila kustosica Bojana Piškur, dok je o cijelom programu govorio Davor Mišković. Izvještaje s konferencije objavili su Novi list, La Voce del Popolo, Kanal Ri i Radio Rijeka.

Pored spomenutih, programe manifestacije između ostalih najavili su portali i stranice Kulturpunkt, Torpedo media, Studentski, Moja Rijeka, Dnevno, Teklić, Tačno, Civilno društvo, SeeCult, Film-mag, Kulturistra, Historiografija, Institut za povijest umjetnosti, Visit Rijeka, itd., te radio postaje Radio Rijeka, Radio Korzo, Radio Istra, Radio Roža, itd.

Portal Moja Rijeka snimio je video prilog o izložbi, u kojem su korištene snimke sa stručnog vodstva. Novi list je u nekoliko navrata pisao o programu, među ostalim i u tekstovima u kojima se govorilo o šezdesetoj obljetnici osnivanja Pokreta nesvrstanih. Portal Kulturpunkt obavio je osvrt na izložbu, autorice Glorije Mavrinc, pod naslovom *Revolucijom i zajedništvom protiv neokolonijalizma*, a važnost cijele riječke manifestacije istaknuo je i nekadašnji riječki gradonačelnik Vojko Obersnel u kolumni na portalu Autorgraf, naslovljenu *Pokret nesvrstanih i njegove vrijednosti*, u kojem je bitno naglašena činjenica da je ovaj program bio jedini u Hrvatskoj kojim je obilježena 60. obljetnica ovog važnog pokreta. Osim što je u rubrici Informator najavljivan raspored programa za pojedini dan, u tiskanom izdanju Novog lista je u tri navrata objavljena lenta s informacijama o sadržaju i radnom vremenu izložbe.

Video snimke sva tri dana konferencije u punom trajanju dostupne su na našem YouTube kanalu, a fotografije s otvorenja izložbe na našim Facebook i Flickr kanalima, te posredno i na našoj internetskoj stranici.

4. ZOOM FESTIVAL

Manifestacija Zoom je festival izvedbenih umjetnosti koji je pokrenut 2010. s idejom da se svake godine usredotoči na pojedinu temu, rad određenog suvremenog autora, umjetničku scenu ili umjetničku praksu. Ovogodišnje dvanaesto izdanje festivala održalo se od 17. do 23. listopada u prostorima Filodrammatice, HNK Ivana pl. Zajca i Exportdrva. Selektorice programa bile su Vanda Velagić i Sendi Bakotić iz umjetničke skupine Kolektiv Igralke, koje su – dajući festivalu podnaslov „Mlade perspektive“ – fokus stavile na mlade umjetnike, njihove procese, strategije osnaživanja i perspektive opstanka u vremenu obilježenom nesigurnosti. Program festivala odvio se u okviru suradničkog europskog projekta Create to Connect -> Create to Impact (CtC ->Ctl).

Kratak opis programa

Festival je otvoren u nedjelju, 17. listopada na pozornici HNK Ivana pl. Zajca, dokumentarnom predstavom *Gejm* slovenskog redatelja Žige Divjaka, koja je nastala u koprodukciji Slovenskog mladinskog gledališča i Zavoda Maska iz Ljubljane. Projekt propituje ulogu i odgovornost Slovenije i njene granične politike za život i sudbinu migranata u bijegu od nasilja, bijede i rata. Naslov predstave koji u hrvatskom prijevodu znači „igra“, ujedno je i naziv za dio puta od Bosne i Hercegovine do svog cilja u Europskoj uniji, a koji je obilježen velikim opasnostima, te protjerivanjima i nehumanim postupanjem od strane policije. Tekst predstave je nastao na temelju svjedočanstava sakupljenih u bazi podataka Border Violence Monitoring Networka. Glumci i glumice izgovaraju ili čitaju iskaze migranata iz Afganistana, Sirije, Pakistana, Alžira, Maroka, Tunisa i drugih zemalja, a predstava iznosi i statističke podatke o zemljama iz kojih migranti dolaze, njihovom broju, uz ponavljanje želje za dobivanjem azila u Sloveniji. Uz svjedočanstva o brojnim fizičkim i psihičkim zlostavljanjima i ponižavanjima, u predstavi se naglašava i da na je ovom dijelu migrantske rute prema dostupnim podacima do sada život izgubilo oko dvadeset ljudi. Predstava je višestruka dobitnica najvažnije slovenske kazališne nagrade – one festivala Borštnikovo srečanje – za najbolju predstavu, režiju, dramaturgiju, scenografiju, glazbu i glumu. U predstavi su glumili Primož Bezjak, Sara Dirnbek, Maruša Oblak, Matej Puc i Vito Weis, producentica je Tina Dobnik, a dizajner svjetla, tehnički voditelj predstave i rekviziter bio je Igor Remeta.

Idućeg dana, u velikoj dvorani Filodrammatice održana je konceptualna predstava *Država* bugarskog umjetnika Alexandera Mainuloffa. Riječ je o konceptu za kazalište na temu aktivističkih samospaljivanja mladih u Bugarskoj, koji je formalno neobičan jer nema glumaca i redatelja. Naime, publika je na predstavi takoreći prepuštena samoj sebi i jedino vodstvo su konceptualne upute koje se nalaze na stolu s mikrofonom. Odvijajući se tempom i prema vremenskom trajanju kojeg odrede posjetitelji, predstava istražuje kako gradimo društvo, kako funkcioniraju demokracije, koliko smo skloni (samo)uništavanju i na što smo spremni kako bismo surađivali s drugima unutar grupe. Prikazana je na festivalima diljem svijeta i dobitnica je nagrade Stueckemart 2015. godine koju dodjeljuje Berlinski Theatertreffen.

Nakon jednog dana stanke, festival se nastavio u srijedu 20. listopada u velikoj dvorani Filodrammatice, uz međunarodno priznati koreografski par koji čine Aleksandar Georgiev (MK/BG) i Dario Barret Damas (ES), koji je prvi puta u Hrvatskoj odigrao predstavu *Mjesečina*, čiju dramaturgiju potpisuje zagrebačka dramaturginja Nina Gojić. Plesna predstava poigrava se s naslijeđem Walta Disneyja i načinima na koje se ono razumijeva i tumači, fokusirajući se na pjesničke strukture i rastvaranje normativnosti. Uz minimalističku koreografiju koja se oslanja isključivo na tijela plesača, glazbu i dizajn svjetla, predstava donosi reference na povijest plesa, vizualne umjetnosti, glazbe i pop kulture. Za potrebe predstave, publika je u dvorani bila podijeljena na dvije strane, a izvođači su nastupali na bijelom plesnom podu koji nam je ustupila organizacija Prostor Plus.

Iako je idućeg dana, u četvrtak 21. listopada, na rasporedu trebala biti predstava *Sine* slovenske umjetnice Nataše Živković, autorica je iz zdravstvenih razloga morala otkazati gostovanje. U program smo stoga, umjesto spomenute, odlučili uključiti predstavu *Bakice* u izvedbi Kolektiva Igralke, kojeg uz spomenute selektorice festivala, Vandu Velagić i Sendi Bakotić, čine Ana Marija Brđanović i Anja Sabol.

Predstava je nastala prema svjedočanstvima siromašnih starijih žena koje u Rijeci preživljavaju skupljajući plastične boce, istražujući poziciju žene kroz prizmu društvenih vrijednosti, kao što su socijalna sigurnost, (ne)ravnopravnost, socijalna uključenost i dostojanstven život. Na osnovi priča tih žena, autorice su u procesu skupno osmišljenog kazališta napravile predstavu u kojoj se te priče povezuju s pričama njihovih vlastitih baka i drugih žena koje poznaju. Pored brojnih izvedbi u Rijeci i diljem Hrvatske, predstava je krajem kolovoza izvedena na prestižnom Međunarodnom festivalu izvedbenih umjetnosti Mladi levi u Ljubljani, te je od nastanka i prvih izvedbi stekla veliku popularnost i interes publike i medija. Redateljica i dramaturginja predstave je Tjaša Črnigoj, a tehnički voditelj bio je Matijas Kozić.

Festival je u petak i subotu 22. i 23. listopada priveden kraju multimedijalnom instalacijom i performansom *Roza kletva* u prizemlju zgrade Exportdrvo. Nastao u suradnji autorice Rine Barbarić s Koviljkom Ljuštinom, Sarom Salamon, Kristinom Paunovski, Andrejom Brozović, Nikom Čuić i Anamarijom Cvitković, u okviru projekta Create to Impact, projekt istražuje ulogu žena u razdoblju pandemije i temu prijateljstva kao utočišta u vremenu obilježeno nesigurnošću. Multimedijalnu instalaciju su, uz tijela plesačica i 3D animacije na televizijskim ekranima poslaganima oko plesnog podija, činili razni oštri predmeti i rastezljivi komadi odjeće, pomoću kojih se prema zamisli autorica željelo kreirati područje onoga što je ženi važno i nedodirljivo, ali i bolno. Forma se oblikuje prema oblicima i materijalima poput metala, stakla i plastelina, pri čemu metal predstavlja odluku i stabilnost, staklo iskrenost i oštrinu, a plastelin zaigranost i fleksibilnost u odnosu. Materijali su međusobno postavljeni u prostor tražeći pravi omjer u likovnoj kompoziciji u odnosu na izvođačice i tijelo. Također, za čitavo vrijeme trajanja festivala, publika je mogla – pomoću dostupnog računala u prostoru Filodrammatice ili putem vlastitih mobilnih uređaja, očitanjem QR koda na postavljenim plakatima ili putem poveznice <https://private-property-access-forbidden.space/> – pristupiti internetskoj instalaciji slovenskog multimedijalnog umjetnika Jake Železnikara, pod nazivom *Privatno vlasništvo – zabranjen pristup*. Instalacija prikazuje imaginarnu Google kartu svijeta iz 2026. godine. Odabirom nekog mjesta na karti, posjetitelj može saznati može li mu pristupiti ili ne, kada bi pristup mogao biti odobren i koliko taj pristup košta, budući da karta prikazuje svijet u kojem je privatizirana sva infrastruktura, kao i svi prirodni resursi, uključujući zrak i vodu.

Zaključno

Iako nepovoljna zdravstvena i epidemiološka situacija itekako utječe na kvalitetu provedbe kulturnih događanja, smatramo da je ovogodišnja manifestacija bila izrazito uspješno posjećena i pozitivno prihvaćena od strane publike. Osim kvalitetnih inozemnih izvedbi i projekata, tome je svakako doprinio angažman i sudjelovanje lokalnih umjetnica i umjetnika u pripremi, promidžbi i provedbi programa. U šest dana trajanja, programe festivala popratilo je četiristotinjak posjetitelja.

U pripremi i izvedbi samog festivala surađivali smo s Anom Tomić i Marinom Krstačićem-Furićem (dizajn promidžbenih materijala), tvrtkom Cyclorama d.o.o. (tehničko vodstvo i oprema), Tanjom Kanazir (fotografija), Asjom Brusić (koordinacija volontera uključenih u volonterski program HKD-a na Sušaku), Jolandom Pahor (HNK Ivan pl. Zajc), Sonirom Srdočem (Grad Rijeka, Exportdrvo) i ljubljanskom organizacijom Bunker koja vodi međunarodni projekt Create to Impact u sklopu kojeg su nastala dva predstavljena rada. Uz sudionike volonterskog programa HKD-a na Sušaku koji su nam pomagali oko sigurnog uvođenja publike u zatvorene prostore i brige o poštivanju mjera zaštite od zaraze koronavirusom, za potrebe nošenja i prijevoza scenografija za predstave angažirali smo Luku Rodelu i Brunu Butorca.

Informacije i vijesti o festivalu i rasporedu programa objavili smo objavili na hrvatskom i engleskom jeziku na našoj internetskoj stranici (www.drugo-more.hr), na koju smo naknadno uvrštavali galerije fotografija i snimljene video priloge. Na društvenoj mreži Facebook izradili smo stranicu događaja na kojoj su korisnici također mogli doći do svih potrebnih informacija, poveznica i novosti. Obavijesti i najave festivala dijelili smo putem društvenih mreža, odnosno Facebook, Instagram i Twitter stranice Drugog mora, kao i Facebook stranice Zoom Festival Rijeka. Na Facebooku i Instagramu smo redovito objavljivali raspored za pojedine dane te fotografije i kratke opise događaja prethodnog dana. Kako bi

dosegli veći broj publike, dodatno smo plaćali promoviranje pojedinih objava na Facebooku. Obavijesti o rasporedu i izmjenama programa slali smo i putem e-maila pretplatnicima na naš newsletter.

Za distribuciju plakata dimenzija B1 angažirali smo tvrtku koja ih je postavila na za to predviđene površine diljem grada, a dio smo i sami postavili na raznim mjestima u centru. Plakat je, primjerice, bio istaknut u izlozima gradske vijećnice, Informativnog centra Grada Rijeke, HNK Ivana pl. Zajca, ispred zgrade Exportdrva, u odabranim kavanama i kafićima, itd. Deplijan u kojem su se nalazili detalji o rasporedu i opisi pojedinih izvedbi također smo prije samog festivala distribuivali u svrhu promidžbe. Primjerice, ispred zgrade Filodrammatice danima je stajao nosač s plakatom i deplijanima koje su prolaznici mogli uzeti. Digitalne forme vizuala koristili smo u promociji događaja putem društvenih mreža, ali i u fizičkom prostoru, primjerice na velikom ekranu Turističkog info centra na samom Korzu.

Najave programa koje smo u nekoliko navrata slali s popratnim vizualnim materijalima objavili su brojni lokalni, regionalni i nacionalni mediji i portali, među kojima su Novi list, T-portal, Nacional, Teatar.hr, Moja Rijeka, SeeCult, Vox Feminae, Teklić, Torpedo Media, RiPortal, te radijske postaje Radio Rijeka, Radio Istra, Radio Korzo, Radio Roža, itd. Dnevne najave i ispravke programa slali smo na adrese info rubrika, poput Informatora Novog lista i Jutarnji vodič Jutarnjeg lista, a detaljan raspored bio je objavljen i na stranicama Visit Rijeka Turističke zajednice grada Rijeke.

U Novom listu objavljeni su osvrti novinarkе Kim Cuculić na izvedbe *Gejm* («Dokumentarni teatar o sudbinama migranata: Ovogodišnji festival Zoom otvorila je predstava “Gejm” Žige Divjaka») i *Mjesečina* («Dekonstrukcija nasljeđa popularne kulture: U sklopu Zooma prikazana je “Mjesečina”»). Internetski portal Moja Rijeka objavio je tri video priloga, o izvedbama *Gejm* (autor Damir Donadić), *Bakice* (autor Zoran Krema) i *Roza Kletva* (autor Damir Jevtić). Internetski portal Teklić objavio je osvrt Dunje Pavešić na predstavu *Bakice* («Našu predstavu „Bakice“ trebalo bi igrati u Saboru, poručuju Igralke»). Novinarka Marija Rađa snimila je intervju i prilog o festivalu, kao i intervju s članicama Kolektiva Igralke, koji su kao dio treće epizode radijske emisije *Next You* istoimene radijske mreže emitirani na šest međunarodnih postaja: Radio Študent (Ljubljana), Radio Roža (Rijeka), Kulturanova (Novi Sad), Abrašradio (Mostar), Kanal 103 (Skopje) i Radio Student (Zagreb).

Fotografije svih događanja, autorice Tanje Kanazir, objavili smo u formi albuma na našoj Facebook stranici i Flickr profilu, te na našoj internetskoj stranici.

5. DOPOLAVORO – PROGRAM EUROPSKE PRIJESTOLNICE KULTURE

Ideja programskog pravca *Dopolavoro* projekta *Rijeka 2020 – Europska prijestolnica kulture* je da izložbama, izvedbenim i diskurzivnim programima, te zabavnim spektaklima koje prati bogat izdavački program, govori o radu i novim tehnologijama, pitajući se hoće li tehnološki napredak jednoga dana dovesti do svijeta u kojemu strojevi rade sve, a ljudi uživaju u obilju i dokolici. *Dopolavoro* („nakon posla“, „nakon rada“) bavi se novim oblicima rada koji nisu postojali ili nisu bili rašireni do prije desetak godina. Narav rada neprestano se mijenja pod utjecajem novih tehnologija. Teme povezane s radom podrazumijevaju i teme povezane sa stanjem ne-rada, slobodnog vremena i ljenčarenja, a obrađuju se u suradnji s međunarodnim umjetnicima iz područja vizualnih, izvedbenih i novomedijskih umjetnosti. Nositelj programskog pravca je Drugo more.

Iako smo sve aktivnosti u sklopu ove aktivnosti namjeravali provesti tijekom 2020. godine, pojavom pandemije koronavirusa i obustavom svih kulturno-umjetničkih programa došlo je do velikih promjena u rasporedu održavanja pojedinih događanja. Stoga smo dio aktivnosti bili primorani održati u prvih nekoliko mjeseci 2021. godine. U sklopu ovog programa održana je izložba "Crvena škola" velike hrvatske spisateljice Dubravke Ugrešić (veljača-ožujak) i umjetničko-turistička izvedbena tura "Europa To Go" bečkog umjetničkog kolektiva God's Entertainment (svibanj).

Također, u sklopu izdavačkog programa Skhole, koji smo provodili sa zagrebačkim Multimedijalnim institutom, objavljen je katalog izložbe "Crvena škola" Dubravke Ugrešić i knjiga "Diskognicija" američkog filozofa Stevena Shavira. U okviru izdavačkog programa Rad i misao, koji nastaje u suradnji s izdavačkom kućom Jesenski&Turk, tijekom 2021. godine objavljena je knjiga „Smrtonosni život logistike: kartografija nasilja u globalnoj trgovini“ kanadske znanstvenice Deborah Cowen.

U nastavku slijedi kratak opis provedenih programa i aktivnosti.

CRVENA ŠKOLA – izložba Dubravke Ugrešić (HR)

planirano trajanje: 26. ožujka – 13. travnja 2020., Galerija Filodrammatica

novi datumi nakon rekonstruiranja programa: 25. 2. – 26. 3. 2021., Galerija Filodrammatica

Partner: Multimedijalni institut Zagreb

Izložbom inspiriranom skupljanjem početnica poznata spisateljica široj se javnosti predstavlja i kao umjetnica u jednome drugom žanru.

Početak rata u Jugoslaviji 1991. Dubravki Ugrešić se u rukama slučajno našla početnica iz 1957., koja je prema godini izdanja mogla biti i njezina. Kao što sama kaže: „Preda mnom su najednom iskrsnula dva svijeta: davnašnji, zaboravljeni svijet početnice, koji je obećavao sretnu budućnost, i drugi, zbiljski, sadašnji, koji je tu budućnost brutalno osporavao.“ Ova epizoda bila je uvod u skupljanje početnica, a rezultirala je esejom objavljenim u knjizi *Kultura laži*, ali i nizom vizualnih radova koji se predstavljaju na izložbi. Riječ je o figuricama uprizorenim scenama iz školskog života i crtežima koji su inspirirani početnicama. Na izložbi se predstavljaju i originalni bukvari, početnice, mahom iz istočne Europe i Jugoslavije, koje je Dubravka Ugrešić skupila tijekom godina. Sjajna spisateljica, ovom se izložbom široj javnosti predstavlja kao umjetnica u jednome drugom žanru i mediju koji joj nisu tek poligon za ponavljanje uvježbanih tema već prostor u kojem podjednako zaigrano i nježno skreće pažnju na neke nove motive.

Iako je otvorenje ove izložbe prvotno bilo zakazano za sam početak provedbe programa *Dopolavoro*, izložba je uslijed krize uzrokovane koronavirusom otkazana, a njeno održavanje odgođeno za prvu iduću priliku. Sadržaj izložbe pritom nije bilo moguće prebaciti u digitalnu sferu i odlučeno ju je odgoditi za termin kada će biti moguće okupljanje većeg broja ljudi, po mogućnosti početkom 2021. godine. U

suradnji s našim partnerima, Multimedijalnim institutom iz Zagreba, kao i s dizajnericama postava Ninom Bačun i Robertom Bratović iz kolektiva OAZA i Elom Meseldžić, od početka godine do otvorenja izložbe radili smo na pripremi i medijskoj promociji izložbe. Izložbu je pratio i katalog, objavljen u okviru biblioteke Skhole. U suradnji s medijskim partnerom Kulturpunktom izrađen je audio vodič, u kojem više o postavu izložbe govori Petar Milat iz Multimedijalnog instituta.

EUROPA TO GO – umjetničko-turistička tura kolektiva God's Entertainment (AT)

trajanje: 25. – 28. svibnja 2021.

U sklopu programa zatvaranja programa Europske prijestolnice kulture – Rijeka 2020, ali i kao dio projekta Create to Connect -> Create to Impact (CtC -> Ctl), održan je program *Europa To Go* bečke umjetničke skupine God's Entertainment. U formi umjetničko-turističke šetnje gradom, u svrhu čega su diljem centra bile postavljene velike instalacije i angažirani statisti, posjetitelji su u vođenim grupama šetali gradom koji je na tri dana postao "Europa u malom".

God's Entertainment je umjetnički kolektiv iz Beča koji djeluje u području performansa, happeninga, vizualne umjetnosti i zvuka, a kroz svoje radove preuzima aktualne društvene teme i kritički ih podvrgava performativnom istraživačkom procesu. Izvedba je prvotno trebala biti realizirana u travnju, ali smo zbog epidemioloških mjera te lockdowna i zabrane održavanja kulturnih programa u Primorsko-goranskoj županiji više puta mijenjali termin održavanja te smo na koncu događanje uspješno realizirati u periodu od 25. do 28. svibnja.

Europa to Go je interdisciplinarni umjetnički projekt u javnom prostoru čija se izvedba prilagođava specifičnim lokalnim uvjetima. Naime, brojne znamenitosti iz različitih europskih gradova prenose se na jedno mjesto, u jedan grad i kroz dvosatnu vođenu pješačku turu mogu se posjetiti i osobno doživjeti. Radi se o spomenicima od rimske Kapitolske vučice, preko praškog spomenika Kafki, do Gospe iz Međugorja kao mjesta hodočašća na napuštenoj čistini; samo nekoliko koraka dalje dijeli amsterdamsku Crvenu četvrt od pariškog groblja Pere-Lachaise ili venecijanskih kanala i skulpture Marina Marinija. Bečki umjetnički kolektiv naime izradio je replike ukupno 14 spomenika i europskih atrakcija, ili je koristio različite prostore u Rijeci koji su adaptirani da glume i predstavljaju neke poznate europske ulice, trgove, groblja ili kanale. Naime, kako je naš globalizirani svoje u stalnom pokretu zastao zbog epidemije virusa Covid-19, promet i turizam su doživjeli dosad neviđene poremećaje, uz ograničenja putovanja, samoizolaciju, socijalnu distancu i testove koji su potrebni za prelazak granica. No svaka kriza može ponuditi i neke nove mogućnosti, a umjetnost svojim praksama pružiti izlaz iz ovog distopijskog scenarija. Tako je ekipa God's Entertainment doskočila nemogućnosti putovanja na način da je Europu i njene različite atrakcije, kulturu i internacionalni štih dovela na jedno mjesto - u Rijeku.

Realizirano je ukupno 8 besplatnih vođenih tura s ograničenjem od 30 osoba po turi, koliko su dozvoljavale epidemiološke mjere u tu vrijeme. Interes javnosti je bio izrazito velik i sve ture su bile u potpunosti popunjene. Osim toga, atrakcije su bile postavljene 4 dana pa su građani mogli uz pomoć mape i QR kodova s čijim očitanjem im je bio dostupan zvučni zapis i opis svake lokacije, samostalno proći turu u bilo koje doba dana. Na taj način smo pokušali doskočiti epidemiološkim restrikcijama i omogućiti pristup atrakcijama što većem broju građana na epidemiološki siguran način.

Umjetnici iz kolektiva God's Entertainment koji su sudjelovali u realizaciji i vodili ture su: Boris Čeko, Maja Degirmendžić, Domokos Iszlay, Johannes Maile, Aleksandru Cosarca i Peter Mayr. Osim toga, u realizaciju su bili uključeni i neki lokalni glumci (Vanda Velagić, Sendi Bakotić, Ana Marija Brđenović, Lovro Mirth, Sara Blažić) i statisti (studenti 1. i 3. godine Akademije primijenjenih umjetnosti u Rijeci). Osim tima Drugog mora u postavu znamenitosti i produkciji su pomogli Miroslav Šarić i Luka Rodela; Oleg Šuran je izradio vizuale kao i mapu i QR kodove koje su zainteresirani posjetitelji mogli koristiti za samostalne ture.

Cijelo događanje je bilo izvanredno posjećeno i medijski popraćeno (novine, radio, internetski portali).

BIBLIOTEKA SKHOLE

Izdavač: Multimedijalni institut (Zagreb)

Autori i naslovi predstavljeni u biblioteci *Skhole* — u rasponu od kritičke teorije do književnosti i poetika suvremene umjetnosti — ocrtavaju horizont života u suvremenim kapitalističkim društvima. Crvena je nit poveznica u biblioteci imperativ da se etabliraju inovativne metode i koncepcije, pa time i drukčiji senzibiliteti kadri da detektiraju ono što nam pristiže iz budućnosti.

Objavljene knjige trebale su tijekom 2020. godine biti predstavljene kroz razgovore s predstavnicima izdavača i pojedinim autorima u sklopu konferencije *Dopolavoro*, koja je otkazana zbog pandemije koronavirusa koja je onemogućila ili u znatnoj mjeri otežala međunarodna putovanja te spriječila održavanje događanja s velikim brojem posjetitelja.

U 2021. godini u sklopu ove biblioteke objavljen je katalog izložbe *Crvena škola* Dubravke Ugrešić i knjiga "Diskognicija" američkog filozofa Stevena Shavira.

Crvena škola je katalog istoimene izložbe Dubravke Ugrešić koja je od 25. veljače do 26. ožujka 2021. godine bila postavljena u Galeriji Filodrammatica. U predgovoru knjige, Petar Milat iz Multimedijalnog instituta navodi: „Dočim se u eseju *Tu nema ničega!* koji je realizirala zajedno s Davorom Konjikušićem radi o svojevrsnom istraživanju ispražnjenog vremena i prostora naše tranzicijske svakodnevice, u izložbi *Crvena škola* Ugrešić svojim intervencijama u minijaturi rekonstruira i suptilno komentira iščezli socijalistički svijet, stavljajući u kontrast – kao opomenu i oporuku – njegove visoke utopijske aspiracije spram dometa našeg sadašnjeg trenutka“.

Diskognicija je posljednje izdanje objavljeno u biblioteci *Skhole*. Američki teoretičar Steven Shaviro u ovoj knjizi piše o znanstveno-fantastičnim romanima i pričama koje propituju ekstremne mogućnosti ljudske i neljudske svijesti i osjetilnosti.

BIBLIOTEKA RAD I MISAO

Izdavači: Drugo more (Rijeka) i Jesenski i Turk (Zagreb)

Biblioteka *Rad i misao* objavljuje naslove koji program *Dopolavoro* smještaju u teorijski i istraživački kontekst i pridonose razumijevanju rada u suvremenom društvu kroz različite perspektive. Tako se rad nastoji shvatiti u njegovoj povijesnoj ulozi i u odnosu prema drugim temeljnim društvenim aktivnostima poput razmjene, nastoji se pridonijeti razumijevanju rada problematiziranjem odnosa rada s tehnologijom, obrazovanjem, društvenom organizacijom. Biblioteka je bila zamišljena i kao uvod u naknadno otkazanu *Dopolavoro konferenciju: Društvene promjene, nove tehnologije i budućnost rada* na kojoj je veći dio autora objavljenih u biblioteci trebao održati svoja izlaganja.

U 2021. godini objavljeno je jedino preostalo izdanje biblioteke. Riječ je o knjizi *Smrtonosni život logistike* kanadske autorice Deборе Cowen, docentice geografije na Sveučilištu u Torontu. Na sjecištu ratnog i poslovnog odlučivanja, Cowen prati kako su se spoznaje i umijeća logistike razvijale u proteklih šezdeset godina. U žarištu pažnje autorice su nacionalne granice, zone piratstva, blokade, te gradovi. Cowen istražuje ključnu ulogu starog vojnog umijeća logistike u stvaranju globalnog ekonomskog poretka – ne samo globalizacije proizvodnje nego i izuma dobavljačkog lanca i reorganizacije nacionalnih gospodarstava u transnacionalne sustave. Cowen tako analizira fenomen osiguravanja dobavljačkih lanaca – i kad se pritom prkosi ukorijenjenim pojmovima državne suverenosti i čuvanja državnih granica.

Iako je predmet korporativnih i državnih logističkih djelatnosti dobavljanje roba, *Smrtonosni život logistike* pokazuje da je riječ o duboko političkim aktivnostima i – imajući u vidu kontekst duge povijesti logistike – aktivnostima koje mnogo duguju vojništvu.

6. CREATE TO CONNECT -> CREATE TO IMPACT

Create to Connect -> Create to Impact (CtC -> Ctl) je nastavak projekta Create to Connect (CtC) koji je 2013. godine pokrenulo deset europskih kulturnih organizacija (i tri suradničke organizacije) iz područja izvedbenih umjetnosti u svrhu stvaranja snažnih i dugotrajnih veza među umjetnicima, kulturnim radnicima, istraživačima i publikom. Projekt traga za novim produkcijskim modelima koji će na nove i inovativne načine poticati publiku na sudjelovanje, i stvarati nove javne prostore za dijalog i participaciju. S pet novih partnera i jednom suradničkom organizacijom, fokus je sada pomaknut s izgradnje publike na stvaranje utjecaja – na značaj i vrijednost koje naš rad može proizvesti u smislu promjene, inovacije, osnaživanja i emancipacije.

Glavne aktivnosti projekta CtC -> Ctl usmjerene su na umjetničko stvaralaštvo: Space to Connect kroz upotrebu umjetničkih alata stremi prema promjeni korištenja prostora, unutar i izvan kazališta; Create to Connect je (ko)produkcijska linija koja nastoji primijeniti nove modele kolektiviteta na procese produkcije; Adapt to Connect želi prilagoditi zajednički rad partnera specifičnim lokalnim kontekstima, dok Working Encounters povezuje umjetnike, kulturne radnike, istraživače i studente u razmjeni znanja i ideja o pojmu „ljudi“.

U okviru suradničkog projekta Create to Connect -> Create to Impact u 2021. godini u organizaciji Drugog mora realizirane su sljedeće aktivnosti:

- Europa To Go – umjetničko-turistička tura bečkog kolektiva God's Entertainment
- Roza kletva – produkcija i prezentacija instalacije i plesne izvedbe
- Privatno vlasništvo-zabranjen pristup – Jaka Železnikar
- Working Encounters Innsbruck
- Partnerski sastanci i ostale redovne projektne aktivnosti

U okviru programske linije Space to Connect 2021 u Rijeci je u svibnju predstavljena umjetničko-turistička tura pod vodstvom bečkog kolektiva God's Entertainment, koja je također činila dio zatvaranja programa Rijeka 2020 – Europska prijestolnica kulture.

God's Entertainment je umjetnički kolektiv iz Beča koji djeluje u području performansa, happeninga, vizualne umjetnosti i zvuka, a kroz svoje radove preuzima aktualne društvene teme i kritički ih podvrgava performativnom istraživačkom procesu. Izvedba je prvotno trebala biti realizirana u travnju, ali smo zbog epidemioloških mjera te lockdowna i zabrane održavanja kulturnih programa u Primorsko-goranskoj županiji više puta mijenjali termin održavanja te smo na koncu događanje uspješno realizirati u periodu od 25. do 28. svibnja. Europa to Go je interdisciplinarni umjetnički projekt u javnom prostoru čija se izvedba prilagođava specifičnim lokalnim uvjetima. Naime, brojne znamenitosti iz različitih europskih gradova prenose se na jedno mjesto, u jedan grad i kroz dvosatnu vođenu pješačku turu mogu se posjetiti i osobno doživjeti. Radi se o spomenicima od rimske Kapitolske vučice, preko praškog spomenika Kafki, do Gospe iz Međugorja kao mjesta hodočašća na napuštenoj čistini; samo nekoliko koraka dalje dijeli amsterdamsku Crvenu četvrt od pariškog groblja Pere-Lachaise ili venecijanskih kanala i skulpture Marina Marinija. Bečki umjetnički kolektiv naime izradio je replike ukupno 14 spomenika i europskih atrakcija, ili je koristio različite prostore u Rijeci koji su adaptirani da glume i predstavljaju neke poznate europske ulice, trgove, groblja ili kanale. Naime, kako je naš globalizirani svoje u stalnom pokretu zastao zbog epidemije virusa Covid-19, promet i turizam su doživjeli dosad neviđene poremećaje, uz ograničenja putovanja, samoizolaciju, socijalnu distancu i testove koji su potrebni za prelazak granica. No svaka kriza može ponuditi i neke nove mogućnosti, a umjetnost svojim praksama pružiti izlaz iz ovog distopijskog scenarija. Tako je ekipa God's Entertainment doskočila nemogućnosti putovanja na način da je Europu i njene različite atrakcije, kulturu i internacionalni štih dovela na jedno mjesto - u Rijeku.

Realizirano je ukupno 8 besplatnih vođenih tura s ograničenjem od 30 osoba po turi, koliko su dozvoljavale epidemiološke mjere u tu vrijeme. Interes javnosti je bio izrazito velik i sve ture su bile u potpunosti popunjene. Osim toga, atrakcije su bile postavljene 4 dana pa su građani mogli uz pomoć mape i QR kodova s čijim očitanjem im je bio dostupan zvučni zapis i opis svake lokacije, samostalno

proći turu u bilo koje doba dana. Na taj način smo pokušali doskočiti epidemiološkim restrikcijama i omogućiti pristup atrakcijama što većem broju građana na epidemiološki siguran način.

Umjetnici iz kolektiva God's Entertainment koji su sudjelovali u realizaciji i vodili ture su: Boris Čeko, Maja Degirmendžić, Domokos Iszlay, Johannes Maile, Aleksandru Cosarca i Peter Mayr. Osim toga, u realizaciju su bili uključeni i neki lokalni glumci (Vanda Velagić, Sendi Bakotić, Ana Marija Brđenović, Lovro Mirth, Sara Blažić) i statisti (studenti 1. i 3. godine Akademije primijenjenih umjetnosti u Rijeci). Osim tima Drugog mora u postavu znamenitosti i produkciji su pomogli Miroslav Šarić i Luka Rodela; Oleg Šuran je izradio vizuale kao i mapu i QR kodove koje su zainteresirani posjetitelji mogli koristiti za samostalne ture. Cijelo događanje je bilo izvanredno posjećeno i medijski popraćeno (novine, radio, internetski portali).

U listopadu u okviru izvedbenog festivala Zoom i programske linije Adapt to Connect predstavljena je instalacija i plesna izvedba *Roza kletva* autorice Rine Barbarić. *Roza kletva* djeluje kao performans i instalacija u nastajanju. Govori o ženskom prijateljstvu u doba nesigurnih prilika i smanjenih uvjeta za rad. Forma se oblikuje prema oblicima i materijalima poput metala, stakla i plastelina. Metal predstavlja odluku i stabilnost, staklo iskrenost i oštrinu, a plastelin zaigranost i fleksibilnost u odnosu. Materijali su međusobno postavljeni u prostor tražeći pravi omjer u likovnoj kompoziciji u odnosu na izvođačice i tijelo. Instalaciju kreiraju oštri predmeti, ženska tijela, rastezljivi komadi odjeće putem kojih se kreira područje onoga što je ženi važno i nedodirljivo, ali i bolno. Istraživački proces rada u nastajanju uključuje razgovor; tekstualnu razmjenu osobnih priča; produkciju objekata; video, svjetlo i zvuk unutar i izvan tkanine; izvođenje s raznim medijima; improvizacijske slike i dramaturgiju izvedbe. Sama izvedba je adaptirana i prilagođena izvedbi u bivšem industrijskom skladišnom prostoru Exportdrva u Rijeci. Izvođena je dva dana zaredom – 22. i 23. listopada 2021. Izvedbu je ukupno posjetilo 180 posjetitelja. Autorski i izvođački tim činili su Rina Barbarić, Koviljka Ljuština, Sara Salamon, Kristina Paunovski, Andreja Brozović, Anamarija Cvitković i Nika Čuić. U izradi objekata su asistirali Luka Rodela i Bruno Veličić.

U okviru Zoom festivala i koprodukciji s koordinatorom projekta Bunkerom iz Ljubljane predstavljen je i online rad slovenskog umjetnika Jake Železnikara pod nazivom *Privatno vlasništvo – zabranjen pristup*. Železnikar zamišlja distopijski scenarij u 2026. godini u kojem su svi prirodni resursi, uključujući i zrak i vodu – privatizirani. Sva je infrastruktura također privatizirana, a zajednički resursi napušteni. Kapitalizam je prevalada u potpunosti. Rad prikazuje Google kartu na kojoj možete kliknuti bilo koje mjesto na svijetu i saznati možete li mu pristupiti ili ne, kada bi pristup mogao biti odobren i koliko taj pristup košta. Karta naših budućih lokacija stanovanja ili putovanja izrađena je radi promišljanja o današnjim zajedničkim dobrima.

Nakon restrikcija putovanja u 2020. godini, 2021. godina je svim partnerima omogućila veću mobilnost, odrađivanje obaveza i viđanje uživo, tako da smo u 2021. bili u mogućnosti uživo sudjelovati na 3 događaja vezana uz aktivnosti same partnerske mreže. U lipnju su Davor Mišković, Daria Morosin i Ivana Katić iz Drugog mora sudjelovali u zajedničkom partnerskom projektu Working Encounters u Innsbrucku koji je tamo proveo partner Kunstraum Innsbruck. Working Encounters je umjetnički projekt koji je okupio 14 umjetnika, svaki predložen od jedne partnerske organizacije i koji su predložili rad na temu: *On Other Stories. On Villains, Aliens and Superheroes*. Projekt se stjecajem okolnosti razvijao online tijekom 2020. godine, a u lipnju 2021. u Innsbrucku je organizirana izložba i diskurzivni program na kojem smo sudjelovali s koordinatorom projekta Bunkerom, te partnerima United Artist Labour i Kunstraum Innsbruck. Drugo more je kao doprinos realizaciji ove aktivnosti koordinirao suradnju izvedbene umjetnice Vande Velagić s provoditeljem aktivnosti. Velagić je realizirala video performans pod nazivom „My supermom and her superhero friends“ u kojem govori o metodama kojima su se njoj bliske osobe borile protiv zloćudnih bolesti.

U kolovozu su Davor Mišković, Dubravko Matanić, Daria Morosin i Ivana Katić sudjelovali na festivalu Mladi Levi u Ljubljani, također u organizaciji koordinatora projekta – organizacije Bunker gdje smo održali i interni sastanak s koordinatorom i dogovorili koprodukciju i predstavljanje rada umjetnika Jake Železnikara u Rijeci.

U listopadu se u Parizu održao partnerski sastanak cijele mreže partnera na kojem je Drugo more predstavljala Ivana Katić. Cijeli partnerski konzorcij se uspio prilagodbama aktivnosti u online okruženje ili pomicanjem termina adaptirati na pandemijske okolnosti. Sve izmjene manjeg značaja su iskomunicirane s koordinatorom projekta i potvrđene su planom aktivnosti i proračunom, tako da se daljnja provedba projekta unatoč nesigurnim i stalno promjenjivim okolnostima za međunarodnu suradnju nastavlja, uz manje izmjene, prema ugovorenom planu.

7. NOVA JAVNA KULTURA I PROSTORI DRUŠTVENOSTI

Savez udruga Klubtura provodi trogodišnji projekt *Nova javna kultura i prostori društvenosti* u suradnji s 11 partnera iz Republike Hrvatske. Projekt se bavi unapređenjem lokalne infrastrukture za kulturne i društvene aktivnosti te promovira decentralizaciju, veću inkluzivnost, povećanje dostupnosti i razvoj sudioničkog upravljanja. Projekt povezuje organizacije civilnog društva uključene u procese osnivanja društveno-kulturnih centara, akademsku zajednicu i lokalne kulturne institucije kroz provedbu znanstvenih istraživanja i izradu smjernica za unapređenje kulturnih politika. Kroz projekt se zagovaraju promjene u kulturnoj politici temeljene na inovaciji u upravljanju kulturnom infrastrukturom u kojem ravnopravno sudjeluju organizacije civilnog društva, javna uprava i lokalna samouprava te građani.

Nositelj projekta je Savez udruga Klubtura, a partneri u projektu su Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Institut za razvoj i međunarodne odnose, Savez udruga Kaoperativa, Platforma Doma mladih, Art radionica Lazareti, Savez udruga Molekula, Savez udruga Rojca, Kurziv – Platforma za pitanja kulture, medija i društva, Savez udruga Operacija grad, Platforma za Društveni centar Čakovec, i Drugo more. Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda, operativni program Učinkoviti ljudski potencijali.

U sklopu projekta provodi se širi istraživački projekt o nezavisnoj kulturi u Hrvatskoj, pri čemu Drugo more vodi i provodi istraživanje o novim kulturnim praksama i modelima umrežavanja organizacija civilnog društva iz područja kulture, te funkcioniranju i utjecaju mreža, osobito mreže Klubture na hrvatsku nezavisnu scenu. Istraživački tim čine Sanja Sekelj, Donato Ricci, Edgar Buršić i Davor Mišković. Tijekom 2021. godine napravljen je plan pripreme za provedbu istraživanja, u kojem su definirani ciljevi i koraci koji su potrebni da se istraživanje ostvari. Također je održano nekoliko online sastanaka s istraživačkim timom.

8. ART & HUMANITIES ENTREPRENEURSHIP HUBS (AHEH)

U okviru međunarodnog projekta Art & Humanities Entrepreneurship Hubs (AHEH), koji sufinancira Europska Unija kroz program Erasmus+ i koji povezuje znanja iz ovih struka s potrebama u području kulturnih industrija, nastavljena je suradnja na izradi pilot programa edukacije za društvene i humanističke studije, te na organizaciji i sudjelovanju na pojedinim popratnim događajima i sastancima.

U suradnji s Filozofskim fakultetom u Rijeci, u sklopu projekta organizirali smo međunarodni online okrugli stol pod nazivom *Perspektive digitalnih tehnologija: skrb, solidarnost i obrazovanje (Perspectives on digital technologies: care, solidarity, and education)*, koji se održao 9. veljače 2021. godine. Događaj se mogao uživo pratiti putem Facebook stranica Drugog mora i AHEH-a.

Okrugli stol razmatrao je ideju reafirmacije digitalnih tehnologija danas u tzv. kulturnom sektoru u kontekstu omogućavanja dijeljenja znanja horizontalnim putem. U razgovoru su sudjelovali Rosemary Grennan (UK), Sean Dockray (AUS) i Marcell Mars (HR), a moderirao je Davor Mišković iz Drugog mora. Sudionici su raspravljali o potencijalima praksi solidarnosti i skrbi u obrazovnoj domeni umjetnosti i humanističkih znanosti s jedne strane, odnosno rastuće prekarnosti, pogotovo u vrijeme COVID-a-19 s druge, te načinima reartikulacije kulture onkraj domena kapitala i spektakla prema uporabi digitalnih tehnologija u distributivnom i emancipatornom smislu. Razgovor se bavio i temom radikalne pedagogije u obrazovanju i digitalnim tehnologijama kao načinima transformiranja ekonomskih odnosa i društvene distribucije resursa.

Izveštaj o prihodima i rashodima u 2021. godini moguće je pronaći na stranicama Ministarstva financija Republike Hrvatske, u Registru neprofitnih organizacija, na [ovoj poveznici](#).